

Univerzita Palackého v Olomouci

Bakalářská práce

Olomouc 2024

Mgr. Dita Badalová

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

**Pedagogická
fakulta**

Plánovaná rodičovství vysokoškolských studentek

Bakalářská práce

Mgr. Dita Badalová

Olomouc 2024

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

Bibliografická identifikace:

Jméno a příjmení autora: Dita Badalová

Název práce: Plánovaná rodičovství vysokoškolských studentek

Typ práce: bakalářská

Pracoviště: Ústav pedagogiky a sociálních studií,

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

Rok obhajoby práce: 2024

Abstrakt: Bakalářská práce byla zaměřena na identifikaci motivů vedoucích studentky Pedagogické fakulty Univerzity Palackého k plánovanému založení rodiny v průběhu studia. Výzkumné otázky se dotýkaly pozitiv a negativ, která na studiu v brzkém rodičovství shledávají či očekávají, strategií sladování rodinného a studijního života a znalosti legislativních a podpůrných opatření, která jsou studentkám-matkám na jejich vysoké škole určena.

Klíčová slova: motivace k plánovanému rodičovství vysokoškolských studentek, konflikt rolí, uznaná doba rodičovství, konflikt rolí, legislativní a podpůrná opatření

Počet stran: 76

Počet příloh: 0

Jazyk: český

Bibliographical identification:

Author's first name and surname: Dita Badalová

Title: Planned parenthood of university students

Typ práce: bachelor's

Department: Institute of Pedagogy and Social Studies,
Faculty of Education, Palacky University in Olomouc

Supervisor: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

The year of presentation: 2024

Abstract: The bachelor's thesis was focused on the identification of the motives of female students of the Faculty of Education of the Palacký University for planning to start a family during their studies. The research questions touched on the positives and negatives that they find or expect from studies in early parenthood, strategies for balancing family and study life, and knowledge of legislative and support measures intended for student-mothers at their university.

Key words: motivation for planned parenthood of university students, role conflict, recognized parenting time, role conflict, legislative and support measures

Number of pages: 76

Number of appendices: 0

Language: czech

Poděkování:

Ráda bych vyjádřila vděk svému vedoucímu, panu Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D., za jeho cenné rady a doporučení. Dále bych ráda poděkovala všem ženám, jež se účastnily výzkumu a věnovaly svůj volný čas rozhovorům, bez nichž by tato bakalářská práce nemohla vzniknout.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a že uvádím veškerou použitou literaturu.

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 STUDIUM V DOBĚ PLÁNOVANÉHO RODIČOVSTVÍ.....	9
2.1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	9
2.2 MOTIVACE MLADÝCH ŽEN KE STUDIU.....	11
2.2.1 VÝZNAM ZAMĚSTNÁNÍ	12
2.3 RODIČOVSTVÍ	14
2.3.1 RODINA	14
2.3.2 TREND ODKLÁDÁNÍ RODIČOVSTVÍ A JEHO DŮSLEDKY	15
2.4 MOŽNOSTI STUDIA V DOBĚ RODIČOVSTVÍ.....	17
2.5 BARIÉRY STUDIA V DOBĚ MATEŘSTVÍ A MOŽNOSTI JEJICH PŘEKLENUTÍ.....	20
2.5.1 PŘÍSTUP VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE KE STUDUJÍCÍM MATKÁM	20
2.5.2 KONFLIKT ROLÍ MATKA – STUDENTKA.....	23
2.5.3 KOJENÍ.....	27
2.5.4 PÉČE O DÍTĚ	29
4 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	33
5 METODOLOGIE.....	36
5.1 VÝBĚR A POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU	37
5.2 ZPŮSOB ZÍSKÁVÁNÍ DAT	37
5.3 ZPRACOVÁNÍ DAT	38
6 VÝSLEDKY	39
6.1 SHRNUÍ ZÍSKANÝCH DAT.....	64
7 DISKUZE.....	67
8 ZÁVĚR.....	71
9 LITERÁRNÍ ZDROJE.....	72
9.1 DALŠÍ ZDROJE:	76

1 ÚVOD

Tradiční (stereotypní) rozdělení rodiny člení role v rodině na čistě mužské a ženské. Dle stereotypního dělení rolí je základním posláním mužů vydělávat peníze, činností žen by pak měla být péče o rodinu a domácnost. S tímto rozdělením souhlasila dle výzkumu, který byl proveden roku 1996, nadpoloviční většina mužů a téměř polovina dotázaných žen. Zatímco u mužů se v rámci různých věkových kategorií názor nelišil, u žen byla značná variabilita názorů napříč věkovými skupinami. S tradičním modelem souhlasily vesměs ženy starší generace a také ženy s nižším dosaženým vzděláním.¹

V současnosti již většina žen nastoupila na trh práce, zároveň však plní povinnosti spjaté s fungováním rodiny. Práce v domácnosti není nikterak finančně ohodnocená, nebývá vnímána jako práce a je silně podceňována. Starost o chod domácnosti a výchova dětí je chápána jako ženská přirozenost.² Podle odhadů Světové organizace práce připadají na ženy zhruba dvě třetiny odpracovaných hodin, avšak pouhých 10 % vyplacených mezd a zanedbatelné 1 % vlastnictví majetku.³ Přestože na ženy doléhají pracovní povinnosti v domácnosti, pracuje v dnešní době před narozením potomka většina žen na plný úvazek. Po narození dítěte a během jeho předškolního věku zaměstnanost žen klesá, zvyšuje se podíl částečných úvazků.⁴ Pracovní kapitál českých žen se v současnosti zvyšuje, poskytuje ženám vyšší míru autonomie, nezávislosti, pocit vlastní identity a naplňuje potřebu seberealizace. Pracovní kapitál zahrnuje dosažené vzdělání, kvalifikaci a pracovní či osobní kontakty, které posilují pracovní pozici.⁵ Kvalitnější vzdělání poskytuje ženám vyšší šanci na získání lepší pracovní pozice, z čehož vyplývá nejen vyšší finanční ohodnocení, ale také vyšší míra satisfakce.

Tato bakalářská práce se zabývá vysokoškolským vzděláváním žen, jež se rozhodly v průběhu studia založit rodinu. Analyzuje jejich motivy ke studiu při rodičovské dovolené, sleduje výskyt konfliktu mezi rolí matky a studentky a hledá možná východiska, jak problémy spjaté se studiem překlenout.

¹ ČERMÁKOVÁ, Marie, Hana MAŘÍKOVÁ, Jadwiga ŠANDEROVÁ a Milan TUČEK. *Proměny současné české rodiny (Rodina – gender – stratifikace)*. Praha: SLON, 2000, s. 66 – 68. ISBN 80-858550-93-1.

² Tamtéž, s. 66 – 68.

³ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vydání. Praha: SLON, 2002, s. 150. ISBN 80-86429-05-9.

⁴ ČERMÁKOVÁ, Marie, Hana MAŘÍKOVÁ, Jadwiga ŠANDEROVÁ a Milan TUČEK. *Proměny současné české rodiny (Rodina – gender – stratifikace)*, s. 66 – 68.

⁵ Tamtéž, 95.

Hlavním cílem této bakalářské práce je prozkoumat příčiny a důsledky plánovaného rodičovství vysokoškolských studentek. Naplnění hlavního cíle je podmíněno dosažením dílčích cílů, mezi něž patří:

- Formulace základních teoretických východisek v podobě kategorií a to na základě shromáždění, analýzy, komparace a kritického zhodnocení stávajícího stavu zkoumání uvedené problematiky -
- identifikace nalezení motivů vedoucích k plánovanému rodičovství vysokoškolských studentek,
- zjištění, zda se prvotní očekávání studentek, se kterými mateřství plánovaly, následně shodují s realitou a zmapování znalostí vysokoškolských studentek v oblasti právních předpisů, které vymezují jejich práva a povinnosti a v oblasti podpůrných opatření, která nabízí jejich vysoká škola studujícím rodičům.
- Na základě sběru empirických dat budou zpracovány případové studie studentek – matek.

Uvedeným cílům odpovídá následující struktura práce, která bude rozdělena na část teoretickou a následně část empirická, kde budou prezentovány zpracované případové studie studentek – matek.

2 STUDIUM V DOBĚ PLÁNOVANÉHO RODIČOVSTVÍ

2.1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Pojem vzdělávání dospělých lze charakterizovat, jako „souhrn organizovaných vzdělávacích procesů jakéhokoliv obsahu, úrovně a metody, formálního nebo jiného, které prodlužují nebo nahrazují prvotní vzdělávání na školách, kolejích a univerzitách či v učňovských zařízeních, v nichž osoby, považované ve společnosti za dospělé, rozvíjejí své způsobilosti, obohacují znalosti, zdokonalují své technické a profesní kvalifikace, případně se orientují jiným směrem, mění své postoje a chování s cílem znásobení perspektivy plného osobního rozvoje a účasti na harmonickém a nezávislém sociálním, ekonomickém a kulturním rozvoji.“⁶

Vzdělávání dospělých je možné rozdělit na vzdělávání formalizované, vzdělávání seniorů a další vzdělávání dospělých, jež zahrnuje zájmové, občanské a další profesní vzdělávání. Součástí dalšího profesního vzdělávání jsou pak kvalifikační vzdělávání, rekvalifikační vzdělávání a normativní školení (kurzy). Jejich absolvování může dospělým pomoci zvyšovat vlastní konkurenceschopnost. Nicméně, jedinou formou vzdělávání, při němž dochází k dosažení určitého stupně vzdělání, je vzdělávání formální, které probíhá ve vzdělávacích institucích a na jehož konci je udělen certifikát, dokládající absolutorium. Formální vzdělávání může probíhat ve formě večerní, dálkové, externí, distanční či kombinované.⁷

V případě formálního vzdělávání dospělých hovoříme o druhé vzdělávací šanci, kdy dospělý může dosáhnout vzdělání, kterého v mládí díky okolnostem dosáhnout nemohl nebo o něj v dané fázi života nejevila zájem. Ve vyspělých zemích se většinou jedná o získání úplného středoškolského či vysokoškolského vzdělání. Vzdělávání dospělých však může plnit i další funkce. Účelem vzdělávání může být také odborné vzdělávání a zvyšování kvalifikací a kompetencí, rozvoj schopností plnit sociální role, jak v rodině, tak jako občan, dále pak rozvoj všeobecných a kulturních znalostí, potřeba hodnotně stráveného volného času a jiné.⁸

Jedním z důvodů, proč se dospělí jedinci rozhodnou k formálnímu vzdělávání, je měnící se trh práce. Vidina prestižnějšího, lépe finančně ohodnoceného nebo prostě jen více

⁶ CHALOUPKA, Luboš, Karel KOHOUT a Oldřich PAVLÍK. *Vzdělávání dospělých. Výtah z dokumentů a publikací*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997, s. 16.

⁷ BEDNÁŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 1*. Olomouc: UPOL, Pedagogická fakulta, 2006, s. 56 – 58. ISBN 80-244-1192-X.

⁸ BENEŠ, Milan. *Andragogika.2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 37. ISBN 978-80-247-4824-5.

preferovaného zaměstnání může jedince stimulovat a motivovat k realizaci formálního vzdělávání.

2.2 MOTIVACE MLADÝCH ŽEN KE STUDIU

V současnosti má hodnota a prestiž vzdělání vzrůstající tendenci. Těžiště vzdělávání dospělých se přesouvá od zájmového a všeobecného ke vzdělávání zaměřenému na získávání profesních kompetencí a kvalifikací. I z tohoto důvodu roste podíl nestátní nabídky vzdělávání dospělých, kterou zajišťuje trh vzdělávacích komerčních nabídek, průmyslu volného času a komerční kultury. Motivací ke studiu však nemusí být nutně pouze získání vyššího stupně vzdělání či kvalifikace. Někteří dospělí vnímají učení jako součást kultivace životního stylu, prudký rozvoj lze sledovat zvláště v oblasti zaměřené na vnitřní svět osobnosti. Společenský vývoj, a z něj plynoucích změn v systému hodnot a vzdělanostní úrovni soudobého člověka, působí nejen na instituce, zajišťující vzdělávání dospělých, ale také na jejich potenciálního účastníka. Tato bakalářská práce je zaměřena na získávání formálního vzdělání a tedy jeho kompenzační funkci. Přesto vzdělání může naplňovat také další a pro některé lidi neméně důležité funkce, jako je funkce sociálně – integrativní, demokratizační, emancipační, kvalifikační a funkce rozvoje a tvorby identity.⁹

V České republice se již tématu studujících matek věnovala diplomová práce *Mladé ženy v roli matky a studentky* z roku 2016. Z výsledků bádání, které bylo zaměřeno zvláště na motivaci mladých žen ke studiu na vysoké škole, byly vyvozeny následující závěry. U žen, které na vysokou školu nastoupily již v době mateřství a v průběhu studia měly další dítě, převládala vnější motivace. Jejich potřebou bylo získat lepší pracovní uplatnění a rozvoj nových kompetencí. Jako cíl bylo často uváděno nalezení takového zaměstnání, které by jim umožňovalo trávit více času s rodinou a lépe sladit profesní roli s rolí matky. Ženy, které nastoupily ke studiu před početím prvního potomka udávaly častěji vnitřní motivaci, ať už jí byla touha po vzdělání, které je baví a obohacuje, či naplnění očekávání blízkých.¹⁰ Z uvedené studie vyplývá, že možnost získat či setrvat v atraktivním zaměstnání je silný motiv, který stimuluje dospělé ke zvyšování kvalifikace nebo stupně vzdělání. V podkapitole 2.2.1 se tudíž zmíním o významu zaměstnání jako důležitého motivačního prvku dalšího vzdělávání dospělých.

⁹ BENEŠ, Milan. *Andragogika*, s. 35- 39.

¹⁰ DOLEŽALOVÁ, Kateřina. *Mladé ženy v roli matky a studentky* [online]. Olomouc, 2016, s. 27 - 28 [cit. 2023-04-18]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. Vedoucí práce Veronika Šmahajová. Dostupné z: <https://theses.cz/id/5v4ocx/19607505>

2.2.1 VÝZNAM ZAMĚSTNÁNÍ

Dle Jahodové existuje pět základních potřeb, jež jsou uspokojovány zaměstnáním. Zaměstnání vyjadřuje pro člověka reálnou strukturu času, a tudíž slouží jako jakýsi orientační časový rámeček. Zaměstnání umožňuje kontakt s lidmi mimo okruh rodiny a podporuje vytváření nových sociálních kontaktů. Prostřednictvím zaměstnání se jedinec může podílet na cílech a účelech, které ho přesahují, zaměstnání též vymezuje osobní status a osobní identitu člověka a motivuje jej k řadě aktivit, které by jedinec jako nezaměstnaný neprováděl.¹¹ Dle Giddense je zaměstnání pro člověka důležité z šesti různých důvodů, mezi něž patří výdělek, který zajišťuje životní úroveň, pracovní poměr vede k získávání a zvyšování úrovně schopností a dovedností člověka, zajišťuje rozmanitost žití a snižuje jeho rutinu, zprostředkovává sociální kontakt, vytváří strukturu času a spoluvytváří osobní identitu jedince.¹²

V moderní době se stala profese významným spolutvůrcem sociálního statutu, jehož součástí je např. prestiž profese, míra moci, výdělek a životní styl. Dospělý člověk je hodnocen podle zaměstnání, které vykonává, studující podle profese, na kterou se připravuje.¹³ Získat profesi s vysokým společenským hodnocením se díky tomu může stát motivací ke vzdělávání v dospělém věku. Zaměstnání se však také podílí na všeobecné spokojenosti lidského bytí. V soudobé společnosti je námezdní práce vnímána jako důležitý faktor udržení sebeúcty člověka, a to i za předpokladu, že není nikterak kvalifikovaná.¹⁴ Přesto však může míra kvalifikace zvyšovat kvalitu života jejího nositele. Vykonávaná profese ovlivňuje, zda a do jaké míry dochází ke konfliktu rolí, v případě žen zvláště role manželky – matky – pracující. Zmíněné tvrzení podporuje i studie z roku 2005. Ta prokázala, že ženy s profesí s nízkou mírou společenského uznání zažívají vyšší úroveň konfliktu rolí. Vyzdvihována je zvláště kvalita vykonávané práce. Studie porovnávala profesi doktorky, lektorky a zdravotní sestry. Lékařská a lektorská profese vykazuje větší míru různorodosti, autonomie a kontroly. Naopak práce zdravotních sester se vyznačovala monotónností, povinností poslouchat rozhodnutí autorit a nízkou kontrolou situace. Přestože jsou práce lékaře i zdravotní sestry spojeny s vykonáváním psychicky náročných úkolů, míra možnosti kontrolovat a ovlivňovat situaci ovlivňuje úroveň psychické pohody a možné frustrace. Dalším studovaným kritériem byl režim práce. Lektorky, pro které je typický pravidelný pracovní režim, vykazovaly oproti

¹¹ MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 2. vydání. Praha: SLON, 1998, s. 70 – 71. ISBN 80-901424-9-4.

¹² GIDDENS, Antony. *Sociologie. Kapitola Práce a ekonomický život*. Argo, 2013, s. 195 – 196. ISBN 978-80-257-0807-1.

¹³ KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 4. vydání. Praha: SLON, 1999, s. 185. ISBN 80-85850-25-7.

¹⁴ GIDDENS, Antony. *Sociologie. Kapitola Práce a ekonomický život*, s. 196.

zdravotním sestřám a lékařkám vyšší míru spokojenosti. Čas, který tráví mimo pracovní poměr je „kvalitnější“ a umožňuje jim vykonávat domácí povinnosti v pravidelnou denní dobu.¹⁵ Možnost výběru zaměstnání je tudíž důležitou podmínkou spolupodílející se na kvalitě života jedince.

¹⁵ MALHOTRA, Sunita a Sapna SACHDEVA. Social Roles and Role Conflict: An Interprofessional Study among Women. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology* [online]. 2005, Vol. 31, issue 1-2, s. 37-42 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://docplayer.net/58539930-Social-roles-and-role-conflict-an-interprofessional-study-among-women.html>

2.3 RODIČOVSTVÍ

Nejvýznamnější přechod v rodinném cyklu je přechod k rodičovství. Dle Alice Rossiové se jedná o přechod, k němuž dochází pod silným kulturním tlakem, orientovaným zejména na ženu, dochází k němu i mimovolně, bez předchozího plánování, přechod k rodičovství je nerevokovatelný, tedy se jedná o nevratné rozhodnutí a v poslední řadě se jedná o přechod zlomový, na který se nedá předem připravit a často v prvních měsících života nového člena rodiny vyvolává v matce rozčarování.¹⁶ Přestože období aktivního rodičovství trvá pouze 2 či 3 ze 7 nebo 8 rozlišovaných fází rodinného cyklu, od narození prvního dítěte zůstává rodičovství organizačním principem životního cyklu rodiny.¹⁷

2.3.1 RODINA

Existuje hned několik definic rodiny. Sociologický slovník (Jandourek, 2007) charakterizuje rodinu jako „formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.“¹⁸ Dle pedagogického slovníku (Průcha a kol., 2001) je „nejběžnějším modelem rodiny tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnující nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí směřuje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijící ve vlastním prostoru, domově; uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem“.¹⁹

Mezi základní funkce rodiny patří funkce biologicko – reprodukční, zajišťující přežití rodu, socializačně – výchovná, zajišťující vrůstání jedince do společnosti a přijetí sociálních norem, funkce ekonomicko – zabezpečovací, která je v nejširším pojetí vyjádřením životních jistot, a to ve sféře materiální, sociální, duševní či dokonce duchovní. Funkce emocionální (citově intimní) umožňuje charakterový a emocionální rozvoj dítěte. Lze zde zařadit také funkci ochrannou, kdy jsou rodiče povinni svým dětem poskytovat péči a výchovu, starat se o jejich zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.²⁰

¹⁶ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, s. 126 – 131.

¹⁷ Tamtéž, s. 123.

¹⁸ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portal, 2007, s. 206. ISBN 80-7367-269-3.

¹⁹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Portal, 2001, s. 228. ISBN 80-7178-579-2.

²⁰ SKOPALOVÁ, Jitka. *Rodinná problematika*. Olomouc: UPOL, 2014. s. 28 – 29. ISBN 978-80-244-4037-8.

2.3.2 TREND ODKLÁDÁNÍ RODIČOVSTVÍ A JEHO DŮSLEDKY

V moderní době roste počet žen, odkládajících mateřství až do střední dospělosti, tedy do věku nad 35 let. Důvodů pro takové rozhodnutí může být hned několik. Velmi významným sociodemografickým hlediskem je zvyšování vzdělanosti a zaměstnanosti žen. Ženy, které odkládají mateřství do středního věku, mají často vyšší stupeň vzdělání, žijí a pracují ve městě a ve své mladé dospělosti budují svou profesní pozici.²¹ Za pozdním rodičovstvím však nemusí stát pouze osobní rozhodnutí jednoho z partnerů, ale také medicínské a biologické aspekty a neschopnost otěhotnět přirozenou cestou.²²

Rodičovství s sebou může nést rozličné oběti, jako zpomalení kariéry, finanční znevýhodnění, omezení osobní svobody či negativní dopady na partnerský vztah, vlivem vyčerpání a emoční labilitu ženy. Do výčtu příčin odkládaného mateřství lze zařadit též nezvratnost rozhodnutí stát se rodičem, obava o schopnosti plnit rodičovskou roli či výskyt současných globálních problémů – partneři nechtějí přivést dítě do tohoto světa.²³ Velkou nevýhodou je samozřejmě snížená flexibilita pracujících žen s malými dětmi. V délce a uspořádání pracovní doby, schopnosti rychlého učení a rozhodování či ochotě zvyšovat své profesní kompetence vynikají nad zaměstnanci, kteří musí pečovat o malé děti, zaměstnanci bezdětní, s dětmi odrostlými, muži nad ženami.²⁴ Jak uvádí Giddens, ve všech socioekonomických skupinách mají bezdětné ženy vyšší míru pravděpodobnosti plného úvazku, než ženy s dětmi. Ty pracují daleko častěji na zkrácený úvazek, jelikož přijímají primární odpovědnost za péči o děti a domácnost.²⁵ Na druhé straně však pro mnohé rodiče přináší jejich role benefity, jako osobní naplnění, vznik nových a rozvoj stávajících vztahů. Rodičovství lze chápat jako zdroj nových podnětů, z biologického hlediska potom jako zajištění pokračování druhu.²⁶

Odkládání rodičovství do středního věku s sebou ovšem může nést riziko nedobrovolné bezdětnosti v důsledku klesající fertility, zvláště pak u žen po 35. roce života. V České republice se v roce 2017 narodilo 114 400 dětí. Z toho jsou 4 procenta výsledkem asistované reprodukce.

²¹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001, s. 115. ISBN 80-7178-559-8.

²² BÍMOVÁ, Irena. Psychologická studie motivů pozdního rodičovství. *E – psychologie* [online]. 2007, vol. 1, issue 1, s. 36 – 47 [cit. 2023-4-18]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/bimova.pdf>

²³ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 115.

²⁴ VODOCHODSKÝ, Ivan. Strategie zvládání nerovnosti v profesním rodinném životě pracujících rodičů malých dětí. In: ŠANDEROVÁ, Jadwiga, Olga ŠMÍDOVÁ a kolektiv. *Sociální konstrukce nerovností pod kvalitní lupou*. Praha: SLON, 2009, s. 80. ISBN 978-80-7419-015-5.

²⁵ GIDDENS, Antony. *Sociologie*. Kapitola Práce a ekonomický život, s. 205.

²⁶ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, s. 115.

Procento neplodných párů v ČR je přitom mezi 15 až 25 procenty.²⁷ WHO (Světová zdravotnická organizace) definovala nedobrovolnou bezdětnost jako nemoc. Z toho vyplývá, že neplodné páry mají právo být léčeny všemi dostupnými prostředky současné reprodukční medicíny. Asistovaná reprodukce s sebou však přináší zásadní etické otázky a může být zdrojem závažných zdravotních komplikací.²⁸

²⁷<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/v-cesku-ignorujeme-muzskou-neplodnost-na-oplodneni-chodi-i-z/r~652bbec614e511e987d00cc47ab5f122/>

²⁸ HAASOVÁ, Ilona. Etika asistované reprodukce. *Urologie pro praxi* [online]. 2012, vol. 13, issue 6, s. 254 - 258 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.solen.cz/pdfs/uro/2012/06/05.pdf>

2.4 MOŽNOSTI STUDIA V DOBĚ RODIČOVSTVÍ

Jak již bylo nastíněno, zaměstnání i rodina patří mezi důležité sociální instituce. K tomu, aby byl život jedince spokojený, měl by vykonávat povolání, jež ho naplňuje a zároveň by měl mít dostatek času i vhodné podmínky pro budování vlastní rodiny. Bohužel, ne vždy se podaří člověku dosáhnout vhodného stupně vzdělání či kvalifikace, potřebné k výkonu kýženého povolání, před nástupem na pracovní trh. Pokud se bezdětná žena rozhodne, ať už z jakýkoliv důvodů ke studiu v době, kdy již nastoupila na trh práce, může být početí dítěte již při studiích lepší variantou, než odkládat mateřství do středního věku a čelit tak případně nedobrovolné bezdětnosti. Pro tyto ženy se může stát studium v době mateřství vhodným kompromisem.

V současnosti vysoké školy umožňují těhotným ženám a ženám s dětmi do 3 let přerušit studium a zažádat o tzv. uznanou dobu rodičovství (UDR). Ta je zavedena od roku 2013 zákonem 111/1998 Sb. o vysokých školách a umožňuje přerušit dobu studia do třetích narozenin dítěte.²⁹

Studijní a zkušební řád Univerzity Palackého z 2. července 2019 uvádí v souvislosti s přerušением studia z důvodu rodičovství tyto body:

1. *Student má právo na přerušení studia vždy v souvislosti s těhotenstvím, porodem či rodičovstvím, a to po celou uznanou dobu rodičovství. Právo na přerušení studia je studentovi po tuto dobu přiznáno i v souvislosti s převzetím dítěte do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu podle občanského zákoníku nebo právních předpisů upravujících státní sociální podporu.*

2. *Doba přerušení studia po uznanou dobu rodičovství se nezapočítává do celkové doby přerušení studia podle článku 19 odst. 5 ani do maximální doby studia.*³⁰

Uznaná doba rodičovství začíná 8 týdnů před předpokládaným termínem porodu u matky nebo v den porodu u otce (pokud je otec pečující osobou) a končí dovršením 3 let dítěte. UDR poskytuje pečující osobě nedocenitelné výhody, ať už se jedná o prodloužení maximální doby studia, možnost přerušení studia kdykoliv během semestru, příležitost požádat o individuální studijní plán a další možnosti stanovené ve vnitřních řádech jednotlivých univerzit. Doba uznané doby rodičovství se navíc započítává do výpočtu důchodu.³¹ O jednotlivých eventualitách je pojednáno níže v textu.

²⁹ <https://www.em.muni.cz/student/9864-dite-pri-studiu-jak-to-jde-dohromady-a-jake-jsou-moznosti>

³⁰ Univerzita Palackého v Olomouci. Článek 19a. Zvláštní ustanovení o přerušení studia. In: *Vnitřní předpis UP. A-10/2011-ÚZ05. Studijní a zkušební řád Univerzity Palackého v Olomouci (V. úplné znění)* [online]. 2019, s.8 [cit. 2023-08-23]. Dostupné z <https://www.upol.cz/studenti/studium/prava-a-povinnosti-studenta/>

³¹ <https://www.em.muni.cz/student/9864-dite-pri-studiu-jak-to-jde-dohromady-a-jake-jsou-moznosti>

Jak uvádí zákon o vysokých školách, § 54 o přerušení studia, v době přerušení studia není osoba studentem. Po uplynutí doby, na níž došlo k přerušení studia, dochází ke vzniku dvou možností jak dále postupovat. První možností je opětovný zápis ke studiu, druhou možností je pak jeho ukončení. Pokud se chce osoba v uznané době rodičovství zapsat ke studiu dříve, než uplyne doba, na jakou bylo studium přerušeno, může mu za tímto účelem vysoká škola určit podmínky, po jejichž splnění je takový zápis umožněn.³²

Pokud dojde k situaci, kdy student překročí nezpoptatněnou dobu studia, což činí standardní dobu studia navýšenou o jeden rok na bakalářském nebo magisterském studijním programu, je student povinen platit studijní poplatky. *Od celkové doby studia vypočtené podle tohoto odstavce se však nejdříve odečte uznaná doba rodičovství.* Toto ustanovení tedy ulehčuje studujícím rodičům jejich situaci a umožňuje jim lépe skloubit rodinné a studijní povinnosti.³³

Jinou variantou je studium nepřerušovat a nadále v něm pokračovat i v době časného mateřství. I na tuto variantu pamatuje zákon 111/1998 Sb. o vysokých školách, který mimo jiné vymezuje práva a povinnosti studenta. Část pátá – Studium na vysoké škole, § 54a pojednává o zvláštních ustanoveních o průběhu studia.

§ 54a (1) uvádí: *V souvislosti s péčí o dítě má student nebo studentka právo na prodloužení lhůt pro plnění studijních povinností, jakož i pro splnění podmínek pro postup do dalšího semestru, ročníku nebo bloku vyplývající zejména ze studijního a zkušebního řádu, o dobu, po kterou by jinak trvalo jejich čerpání mateřské dovolené, a to za podmínky, že v této době studium nepřeruší.*³⁴

Každá vysoká škola pak disponuje vlastními vnitřními předpisy, v nichž jsou konkretizována práva a povinnosti studentů. Vysoké školy umožňují pečujícím osobám absolvovat jeden či více semestrů nebo studijních bloků formou individuálního studijního plánu, který bere v úvahu jedinečnost situace konkrétního studenta a jehož průběh a podmínky jsou stanoveny děkanem příslušné fakulty. Individuální forma výuky se pak promítne např. možností vyšší míry absence na povinných formách výuky.³⁵ V případě studentů prezenční formy vzdělávání je možná též změna formy studia, pokud to charakter a obsah výuky daného studijního programu dovolují. Děkan konkrétní fakulty tak může povolit např. kombinované studium, založeném

³² ČESKO. Přerušení studia. § 54. In: *Zákon č. 111/1998 o vysokých školách* [online]. 1998, část pátá, s. 19 – 20 [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/zakon-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach>

³³ ČESKO. Poplatky spojené se studiem. § 58. In: *Zákon č. 111/1998 o vysokých školách* [online]. 1998, část pátá, s. 21 [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/zakon-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach>

³⁴ ČESKO. Přerušení studia. § 54a. In: *Zákon č. 111/1998 o vysokých školách*. 1998, část pátá, s. 19 – 20.

³⁵ Vnitřní předpisy UP, UK

na střídání prezenční a distanční formy studia, opírající se o samostudium, konzultace, vypracovávání individuálních úkolů a skládání zkoušek.³⁶ Pokud se student vyskytne v situaci, kdy není schopen ze závažných rodinných důvodů plnit studijní povinnosti, může požádat děkana o jejich prominutí, a to písemnou formou. Je však nutno podotknout, že se jedná o situace zcela výjimečné.³⁷

Jak je zde uvedeno, v zákoníku i ve vnitřních předpisech univerzit jsou zakotvena legislativní opatření, pamatující na studující pečující osoby, jimž se snaží nabídnout výhodné podmínky studia. V případě kontinuálního pokračování ve studiu však musí žena počítat s možnými úskalími, které mohou v důsledku konfliktu role matky a role studentky, popřípadě role partnerky, nastat. Tato nerovnováha může vést ke vzniku stresových situací, jak na straně matky, tak na straně zbytku rodiny. Jak uvádí Ivan Vodochodský, život pracujícího rodiče malého dítěte může být pokládán za mezní situaci, kdy každý problém může znamenat zhroucení celého systému paralelního zvládnání rodičovství a placené práce.³⁸ Tento závěr je možné taktéž aplikovat na situaci studující matky, která se taktéž dostává do střetu zájmů.

³⁶ Univerzita Palackého v Olomouci. Článek 18. Změna formy studia. In: *Vnitřní předpis UP. A-10/2011-ÚZ05. Studijní a zkušební řád Univerzity Palackého v Olomouci (V. úplné znění)* [online]. 2019, s.8 [cit. 2023-08-23]. Dostupné z <https://www.upol.cz/studenti/studium/prava-a-povinnosti-studenta/>

³⁷ Univerzita Palackého v Olomouci. Článek 53. Výjimečné prominutí povinnosti studenta. In: *Vnitřní předpis UP. A-10/2011-ÚZ05. Studijní a zkušební řád Univerzity Palackého v Olomouci (V. úplné znění)* [online]. 2019, s.8 [cit. 2023-08-23]. Dostupné z <https://www.upol.cz/studenti/studium/prava-a-povinnosti-studenta/> .

³⁸ VODOCHODSKÝ, Ivan. *Strategie zvládnání nerovnosti v profesním rodinném životě pracujících rodičů malých dětí*, s 80.

2.5 BARIÉRY STUDIA V DOBĚ MATEŘSTVÍ A MOŽNOSTI JEJICH PŘEKLENUTÍ

Studium v období dospělosti s sebou nese nejednu bariéru, která znesnadňuje dospělým studentům jejich vzdělávací cestu. Všeobecně lze říci, že mezi zásadní nesnáze, s nimiž se dospělí studenti na své vzdělávací cestě potýkají, patří nedostatek času či motivace. Ženy na rodičovské dovolené jsou ve většině případů zapsány na kombinovaném studiu a do školy tudíž dojíždí pouze některé dny v měsíci. Přesto si musí najít dostatek času na samostudium, zajistit hlídání dětí, popřípadě uvolnit finanční prostředky, které jsou se vzděláváním spjaty. Tato kapitola bude věnována problémům, se kterými mohou studující ženy na rodičovské dovolené, popřípadě pracující ženy s malými dětmi, zápolit a zároveň zde budou nastíněna možná východiska, jimiž lze vzniklé bariéry překlenout.

2.5.1 PŘÍSTUP VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE KE STUDUJÍCÍM MATKÁM

Ačkoliv v České republice existují možnosti, jak skloubit mateřskou roli s plněním studijních povinností, ne vždy a ne všude tomu tak je. Vzhledem k zvyšujícímu se průměrnému věku studentek prvních ročníků v mnoha evropských zemích lze usuzovat, že poroste také počet těhotných studujících žen a studujících žen s malými dětmi. Výzkum provedený Národním svazem studentů (National Union of Students, NUS), zaměřený na zkušenosti studentů s dětmi v dalším a vysokoškolském vzdělávání ve Velké Británii, zjistil, že 59 procent respondentek, jež byly těhotné v průběhu jejich studia, se necítilo podporováno svou vysokou školou nebo univerzitou. Je proto zásadní, aby instituce hodnotily a zlepšovaly svůj přístup ke studentkám, které jsou těhotné nebo právě porodily.³⁹

NHS navrhuje systém podpůrných opatření, která by měla studujícím matkám, či těhotným studentkám, podmínky studia vylepšit. Podpůrný plán by měl zahrnovat komunikaci s těhotnými a kojícími studentkami, jež by se neměly účastnit rizikových aktivit, např. pokud je součástí výuky fyzická aktivita, zahrnující zvedání a přenášení, práce s chemickými látkami, možnost vystavení radiace, infekčních agens aj. Další doporučení se týkají zkoušek a hodnocení těhotných studentek. Od pedagogů se očekává snaha vyjít studentkám vstříc, pokud nebudou schopny kvůli svému stavu vykonat zkoušku či odevzdat studentskou práci v řádném termínu. Stejně tak existuje otázka, jakým způsobem lze řešit absence spojená s mateřstvím. Některé

³⁹ *Student pregnancy and maternity: implications for higher education institutions*. Equality Challenge Unit [online]. 2010, s. 1. Dostupné z: https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/ecu/student-pregnancy-and-maternity-implications-for-heis_1578586084.pdf

studentky si přejí studium přerušit, jiné se naopak chtějí vrátit ke studiu ihned po porodu. Dle NHS by měly být studentky 15 týdnů před termínem porodu kontaktovány, aby mohly na danou otázku zodpovědět. V podpůrném plánu se následně řeší délka přerušování studia a také opětovný návrat ke studiu.⁴⁰

V České republice existuje možnost tzv. Uznání doby rodičovství (UDR) a přerušování studia až do 3 let věku dítěte, o čemž je pojednáváno v podkapitole 2.4. Informace o možnostech studia v době rodičovství lze získat např. na stránkách Masarykovy univerzity (<https://www.muni.cz/studenti/studium-a-rodicovstvi>). Zde se mohou nastávající rodiče dočíst nejen, co UDR znamená a proč či jakým způsobem si lze o UDR zažádat, ale také např. na jaké finanční příspěvky má studující rodič nárok.⁴¹ Velmi podrobné informace o UDR pak nalezneme na stránkách Filozofické fakulty Univerzity Hradce Králové v sekci Studium, kde se mimo jiné nachází i podmínky udělení UDR v případě převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů. V případě, že toto dítě dovršilo již 3 roku věku, trvá UDR 22 týdnů ode dne převzetí do péče.⁴² O UDR a možnosti přerušování studia se lze dočíst na stránkách jednotlivých univerzit, a to v různé šíři co do obsahu, tak kvality zpracování.

Univerzity se zabývají podmínkami studujících rodičů také ve svých strategických plánech vzdělávací a tvůrčí činnosti. Ve strategickém záměru vzdělávací a tvůrčí činnosti UP v Olomouci 2021+ je uvedeno: *...Neexistují však standardy služeb pro studenty se specifickými potřebami. Pro studenty-rodiče existuje individualizovaná podpora na jednotlivých fakultách, a to jak v rámci organizace studia, tak i v podobě zázemí, kdy některé fakulty disponují kojící místností, přebalovacím pultem či relaxační místností...Pro studenty-rodiče bude rozšířena nabídka služeb nejen v oblasti vyhrazených prostor pro péči o děti, ale i v oblasti flexibilních forem studia...*⁴³ Na podporu služeb pro studenty-rodiče na UP bylo v roce 2021 alokována finanční suma z PROPOST v hodnotě 1 milionu Kč, která byla použita na přímou péči o studenty-rodiče v podobě mentoringu a koučinku, vytvoření systému komplexnější péče o studenty-rodiče, nabídky možností realizovat předměty flexibilní formou studia, zmapování možností podpory pro studenty-rodiče na tuzemských i zahraničních VŠ jakožto zdrojů inspirace, elektronizace kontaktu s fakultou,

⁴⁰ Student pregnancy and maternity: implications for higher education institutions. Equality Challenge Unit [online]. 2010, s. 1. Dostupné z: https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/ecu/student-pregnancy-and-maternity-implications-for-heis_1578586084.pdf, s. 2 – 12.

⁴¹ <https://www.muni.cz/studenti/studium-a-rodicovstvi>

⁴² <https://www.uhk.cz/cs/filozoficka-fakulta/studium/uznana-doba-rodicovstvi>

⁴³ Univerzita Palackého v Olomouci. *Strategický záměr vzdělávací a tvůrčí činnosti Univerzity Palackého v Olomouci na období 2021+* [online]. Olomouc: UPOL, 2021, s. 34 [cit. 9-11-2023]. Dostupné z: https://strategie.upol.cz/fileadmin/userdata/cm/strategie/doc/sz/SZ_2021_UP.pdf

či v oblastech technických, jako jsou zajištění prostoru vhodného pro péči o děti na jednotlivých fakultách. Cílem pak měla být existence přehledu podpůrných služeb pro studenty-rodíče a zpracované příklady dobré praxe služeb pro studující rodiče.⁴⁴

Univerzita zde také nabízí možnosti hlídání dětí jejich studentů nebo možnost využití Dětského koutku FSS Brno, kde studenti mohou svěřit své ratolesti dobrovolníkům a vyřídit si tak nerušeně své studijní povinnosti.⁴⁵

Také další české univerzity nabízí studujícím rodičům různé formy podpory. Univerzita Karlova pro své studenty nabízí využití řady jejich koutků, kde lze děti přebalit, nakrmit, nakojit nebo dokonce nechat krátkodobě pohlídat. Na stránkách univerzity se mohou studující rodiče přímo dočíst, jaké zázemí mohou nalézt u jednotlivých univerzitních pracovišť. Karlova univerzita však spravuje také školku MŠ Rybička, určenou primárně pro děti zaměstnanců a studentů Přírodovědecké fakulty UK s kapacitou 24 dětí.⁴⁶ Školky jsou zřizovány i dalšími univerzitami jako např. Univerzita Palackého – Mateřská škola Univerzity Palackého v Olomouci, Mendlova Univerzita - Univerzitní mateřskou školu Lvičata, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně - Univerzitní mateřskou školu Qočna, Mendelova Univerzita - Univerzitní školku Hrášek. Dětské koutky provozují i další VŠ, např. Fakulta Národohospodářská při VŠE Technická univerzita v Liberci či Česká zemědělská univerzita.⁴⁷

Podpora vysokých škol v oblasti hlídání dětí je studenty vysoce ceněna. Dle průzkumu ostravské univerzity z roku 2009 by všichni dotazovaní respondenti přivítali zařízení, v němž by bylo v průběhu výuky nebo konzultací o jejich potomky postaráno. U 18 % dotazovaných by hrála existence takového zařízení roli při rozhodování, zda se v průběhu studia stanou rodiči či nikoliv.⁴⁸

V kapitole 2.4 Možnosti studia v době rodičovství bylo uvedeno, že se každá vysoká škola řídí zákonem 111/1998 o vysokých školách a dále též disponuje vnitřními předpisy, které konkretizují a upravují stanovy platné pro studenty dané vysoké školy.

Některé univerzity nabízí na internetu přehledně zpracovanou sekci pro studující rodiče, u jiných jsou tyto informace pouze kusé nebo zcela chybí. Lépe zpracovaná oblast pro studující rodiče a dostupnější informace by mohly být pro rodiče – studenty velkým přínosem. Existence

⁴⁴ Univerzita Palackého v Olomouci. *Strategický záměr vzdělávací a tvůrčí činnosti Univerzity Palackého v Olomouci na období 2021+* [online]. Olomouc: UPOL, 2021, s. 36 [cit. 9-11-2023]. Dostupné z:

https://strategie.upol.cz/fileadmin/userdata/cm/strategie/doc/sz/SZ_2021__UP.pdf

⁴⁵ <https://www.muni.cz/studenti/studium-a-rodicovstvi>

⁴⁶ <https://ukpoint.cuni.cz/IPSC-90.html>

⁴⁷ <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/materske-skolky-na-vysokych-skolach>

⁴⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. *Založení dětského koutku na univerzitě aneb rodičovství a studium v příbězích*. 1. vydání. Ostrava: VŠB – TU, 2009, s 36 - 37. ISBN 978-80-248-1956-3.

různých dětských koutků, školek, kojících místností aj. jsou studujícími rodiči více než vítány a jsou jedním z kritérií, které hrají úlohu při rozhodování, zda si pořídit dítě ještě za dob studií nebo zda se založením rodiny vyčkat.

2.5.2 KONFLIKT ROLÍ MATKA – STUDENTKA

V Sociologickém slovníku od Bohumila Geista lze najít hned několik definic sociální role. Sociální role může být chápána jako „dynamický aspekt statusu“, „souhrn způsobů chování, které se očekávají od jedince v určité pozici uvnitř skupiny“, „modelový sled naučených jednání nebo činností, vykonávaných jedincem v interakční situaci“ či jako „schéma potřeb a cílů, názorů, citů, postojů, hodnot a činností, které by měly podle očekávání příslušníků společnosti charakterizovat typického představitele určité pozice“.⁴⁹ Přestože se nejedná o výčet všech existujících definic, je patrné, že jedinec nezastává pouze jedinou sociální roli. Kombinace a suma všech rolí jedince, které utváří sociální osobnost jedince se označuje jako role souhrnná. Zjevné je také to, že se „člověk prostřednictvím svých rolí stýká s rolemi jiných držitelů sociálních pozic, s nimiž je běžně ve styku prostřednictvím jejich rolí. Úhrnný počet vztahů rolí, který má jedinec tím, že zastává jednotlivý sociální status je pak vymezen pojmem set rolí“.⁵⁰

Současná sociální struktura odráží změny, ke kterým došlo v důsledku vzrůstající vzdělanosti a ekonomické nezávislosti žen. Z důvodu rostoucích požadavků na životní standard, ale také vzhledem k potřebě budování vlastní identity, vstoupily ženy na trh práce. Přesto jsou stále považovány za hlavní článek při budování tepla rodinného krbu a péči o domácnost a její členy. Díky tomu se objevily nové problémy, se kterými se ženy musí potýkat. Ženy vykonávají vícenásobné role, jež se vzájemně dostávají do konfliktu. Role zaměstnance se kříží s rolí manželky a zvláště pak s rolí matky. Ženy cítí tlak z profesní i rodinné sféry. V obou případech se očekává maximální nasazení, což je leckdy nemožné. Z toho důvodu mohou ženy pociťovat frustraci a stres, což vede k poklesu kvality života.⁵¹

Na konflikt mezi sociálními rolemi pracujících žen se zaměřila indická studie z roku 2005. Výsledky jejich bádání lze shrnout následovně: konflikt rolí roste s jejich rostoucím počtem. Čím více sociálních rolí ženy vykonávaly, tím pravděpodobněji docházelo k jejich vzájemnému konfliktu. Větší míru konfliktu prožívaly vdané zaměstnané ženy než ženy svobodné.

⁴⁹ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Victoria Publishing, 1992, s. 348. ISBN 80-85605-28-7.

⁵⁰ Tamtéž, s. 352.

⁵¹ MALHOTRA, Sunita a Sapna SACHDEVA. *Social Roles and Role Conflict: An Interprofessional Study among Women*, s. 37-42.

Na pracující ženy jsou kladeny stejné nároky, jako na jejich mužské protějšky. Současně se však od nich očekává významná zainteresovanost v rodině, kterou by dle norem měly vnímat jako prioritu. Situace se dále komplikuje, když se tyto ženy stanou matkami. Neschopnost plně uspokojit požadavky na všech frontách může vést k pocitu ztráty kontroly nad vlastním životem. Dle autorů je tato situace řešitelná za předpokladu, že se v organizační rovině, ale také v rovině osobní prosadí jisté změny. Ty by se měly dotknout jak jejich pracovního harmonogramu, tak změny přístupu ostatních lidí k pracujícím ženám. Za důležité považují zvláště řádné sdílení domácích prací a odpovědnosti za výchovu dětí, jež umožní plodné a efektivní rozdělení sil jak na domácím, tak pracovním poli.⁵²

Konfliktem role matky a role studentky se již zabývala studie z roku 1983, *Integration of home and nonhome roles: Women's conflict and coping behavior*. Jako reprezentativní vzorek bylo vybráno 242 studentek ze 7 vysokých škol, které splňovaly následující kritéria: byly vdané, žily ve stejné domácnosti se svým manželem, vychovávaly nejméně jedno dítě a navštěvovaly vysokou školu v semestru, ve kterém studie probíhala. Z celkového počtu respondentek, 69 % pociťovalo nejméně jeden „home – non-home“ konflikt. Na základě analýzy výsledků byla potvrzena existence vztahu mezi časovými nároky na studium a konfliktem rolí, jež se ukázal silnější u žen vdaných za muže vyznávající tradiční model rodiny, než u žen s manželi bez tradiční rodinné orientace. Současně, studentky orientované tradičním způsobem prožívaly méně konfliktů, než ženy s netradiční orientací. Nicméně, ženy s tradičním zaměřením prožívaly jednotlivé konflikty intenzivněji, než ženy s netradičním zaměřením, které přistupovaly k řešení konfliktů konstruktivněji a využívaly vhodné copingové strategie. Autor zde poukazuje taktéž na výsledky své předchozí práce, jež poukazují na závislost mezi mírou manželovy orientace na kariéru a tlakem domácích povinností na jejich manželky (Beutell a Greenhaus, 1983).⁵³

Kromě konkrétních prací, zabývajících se konfliktem rolí matky a studentky, lze nalézt studie sledující konflikt rolí studenta a zaměstnance. Jelikož lze mateřství pojmout jako práci, je možné tyto studie vztáhnout i na konflikt rolí matka – studentka. Americký výzkum, jehož výsledky byly publikovány roku 2007, se zaměřil na vysokoškolské studenty prezenčního studia, kteří v době svého studia současně pracovali, a to na částečný nebo plný úvazek. Vzhledem k tomu, že je studium na vysoké škole v USA zpoplatněno, je velká část studentů

⁵² Tamtéž, s. 37-42.

⁵³ BEUTELL, Nicholas a Jeffrey GREENHAUS. Integration of home and nonhome roles: Women's conflict and coping behavior. *Journal of Applied Psychology*. 1983, vol. 68, issue 1, s. 43–48 [cit. 2023-08-21]. ISSN 1939-1854. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.68.1.43>

donucena chodit do zaměstnání, aby si vzdělání mohli dovolit. Nicméně panuje obava, že se tato praxe projevuje sníženou ochotou pracujících studentů k sebevzdělávání a odráží se na jejich prospěchu. Výsledný konflikt rolí, kdy student musí balancovat mezi školou a prací, pak může být zdrojem stresu, absencí a dokonce a v krajním případě může vést až k ukončení studia. Tato hypotéza byla v článku víceméně potvrzena. Studenti, kteří se cítili být „přetížení ve svých rolích“ a vnímali protichůdné tlaky z pozice zaměstnance a pozice studenta, zažívali snížený pocit pohody a životního štěstí. Nicméně, pokud studenti nebyli ve svých rolích přetěžováni a zažívali tzv. rovnováhu rolí (role – balance), necítili negativní dopad na svou psychiku a naopak zde zjištění výzkumu korespondovala s teorií obohacení, založené na prospěšnosti dvou protichůdných rolí. Jak autoři uvádí, jedná se o čistě individuální záležitost, jež je založena na vnímání konkrétního jedince. Zatímco pro jednoho mohou být mnohonásobné role posilující a umožňující jeho rozvoj, pro jiného mohou být značnou přítěží.⁵⁴

Stejně tak lze však vnímat studium jako práci a mateřství jako roli v sociální instituci rodiny. Jak uvádí Clark a Morgan (2001), práce a rodina jsou dvě odlišné instituce, jež tvoří nejdůležitější oblasti života jedince. Salehi, Rashdi a Ahmad, kteří provedli výzkum na malajské univerzitě, zmiňují, že zkušenosti s úkoly a rolmi spojenými v jedné doméně, ovlivňují kvalitu života v doméně druhé a vedou tak k její obohacení nebo naopak zhoršení. Jejich práce se však zaměřila na pozitivní rozhraní rodina – práce, které se označuje jako WFE (work – family enrichment). Úkolem bylo nalézt pozitivní stránky práce, které povedou k obohacení rodinného života. Voydanoff (2004a, s. 399) definoval WFE jako *formu synergie, při níž zdroje spojeny s jednou rolí posilují nebo usnadňují účast v jiné roli*. Role je zde spojována s úkoly a povinnostmi, zatímco zkušenosti s benefity, privilegii, výstupy či zisky nabytými v jedné doméně, které mohou být uplatněny v doméně druhé, tedy v práci či zaměstnání.⁵⁵ Jako příklad lze uvést matku, jejíž zkušenosti s participativním řízením v zaměstnání mohou být využity při společném rozhodování v domácnosti, např. o výdajích, cestování aj. Výsledky analýzy naznačují, že má pro spokojený pracovní a rodinný život velký význam extraverte, sociální podpora, základní sebehodnocení - CSE (core self evaluation) a pracovní autonomie. Z toho důvodu je doporučováno budovat a vylepšovat sociální sítě v zaměstnání a dále též pořádat workshopy, jež by zlepšily CSE a extraverci jejich

⁵⁴ SENGUPTA, Khausig. Role Conflict, Role Balance and Affect: A Model of Well-being of the Working Student. *Journal of Behavioral and Applied Management* [online]. 2007, vol. 9, issue 1, s. 88 – 109 [cit. 2023-08-23]. DOI:[10.21818/001c.16780](https://doi.org/10.21818/001c.16780)

⁵⁵ WAYNE, J. H., GRZYWACZ, J. G., CARLSON, D. S., & KACMAR, K. M. Work–family facilitation: A theoretical explanation and model of primary antecedents and consequences. *Human Resource Management Review*, 2007, vol. 17, issue 1, s. 63–76.

zaměstnanců, a tudíž umožnily profitovat jedincům taktéž v jejich osobním životě.⁵⁶ Poznatky z citovaného článku lze transformovat na matky studentky, které by poznatky ze vzdělávání, ale také výhody nově nabytých sociálních vztahů, mohly přenést též do roviny osobního života. Dle Kassamali a Rattani je důležitá rovnováha či integrace obou rolí, tedy role mateřské a pracovní. V jejich práci je uvedeno, že jsou pro respondentky obě role důležité, práce podporuje jejich rozvoj a zvyšuje sebevědomí.⁵⁷

Hledáme-li tedy pozitiva vícenásobných rolí, měli bychom se zaměřit na oblasti, které nám umožňují rozvoj a zlepšení kompetencí v ostatních rolích. Může se jednat např. o sociální a komunikační dovednosti, schopnost řešit problémy, trpělivost, schopnost týmové spolupráce, schopnost činit rozhodnutí a další. Schopnosti získané v roli matky lze tedy uplatnit v roli studentky a opačně.⁵⁸ Intenzitu konfliktů domácích a nedomácích rolí lze snižovat vybíráním vhodných copingových strategií. Jak uvádí Hall (1972), existují tři copingové strategie. První strategie předpokládá strukturální předdefinování rolí, tedy aktivní dohodu přímo s adresáty rolí o vzájemné úpravě očekávaných požadavků. Druhá copingová strategie, též osobnostní předdefinování rolí, pracuje se změnou vnímání rolí a z nich plynoucích požadavků daným jedincem, jehož se role týkají. Za nejhorší strategii je považována třetí copingová strategie, reaktivní chování, jež je založena na snaze zvládnout veškerá očekávání, která z jednotlivých rolí vyplývají.⁵⁹ Bohužel, se jeví tato copingová strategie jako nejčastější strategie vdaných žen, které se tak snaží stát, ke své škodě, supermatkami.⁶⁰

⁵⁶ SENGUPTA, Khausig. *Role Conflict, Role Balance and Affect: A Model of Well-being of the Working Student*, s. 88 – 109.

⁵⁷ KASSAMALI, Naureen a Salma RATTANI. Factors that Affect Attachment between the Employed Mother and the Child, Infancy to Two Years. *Procedia - Social and Behavioral Science* [online]. 2014, vol. 159, s. 6 – 15 [cit. 2023-08-23]. ISSN: 1877-0428. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.319>

⁵⁸ SENGUPTA, Khausig. *Role Conflict, Role Balance and Affect: A Model of Well-being of the Working Student*. S. 88 – 109.

⁵⁹ HALL, D. T. A model of coping with role conflict The role behavior of college-educated women. *Administrative Science Quarterly*, 1972, 17, 471-489

⁶⁰ FRIEDAN, Betty. Feminism takes a new turn. *New York Times Magazine* [online]. 1979, November 18, s. 10. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1979/11/18/archives/feminism-takes-a-new-turn-feminism.html>

2.5.3 KOJENÍ

2.5.3.1 Benefity kojení

O prospěšnosti výživy kojence mateřským mlékem dnes není pochyb. Kojení má význam jak po stránce zdravotní, tak psychologické, a to pro oba zúčastněné, tedy dítě i matku. Toto tvrzení podporuje nespočet výzkumů v dané oblasti. Z pohledu výživy poskytuje mateřské mléko dítěti veškeré živiny, které potřebuje ke svému růstu a vývoji a jeho složení se mění na základě aktuálních potřeb dítěte. Na rozdíl od umělé kojenecké výživy obsahuje mateřské mléko nižší koncentraci bílkovin, díky čemuž dochází k menšímu zatížení dětských ledvin. Mateřské mléko však není pouze zdrojem živin, ale také jiných cenných látek. Z krve matky do mléka prostupují též protilátky, které kojené dítě chrání proti virovým i bakteriálním infekcím, jež vyvolávají onemocnění jako jsou zánět středního ucha, průjem aj. Výzkumy ukazují, že kojení slouží jako protekce proti mnoha chronickým zdravotním problémům jako jsou např. alergie, Crohnova choroba, obezita a cukrovka. V prevenci dětské obezity se pak uplatňuje zvláště dlouhodobé kojení, kdy každý měsíc klesá riziko vzniku nadváhy o 4 %. Dalšími uváděnými zdravotními přínosy jsou protektivní účinky kojení před vznikem hypertenze, leukémie či některých zánětů střev.⁶¹ Výzkum z roku 1993 (Rogan a Gladen), který se zabýval vztahem mezi kojením a kognitivním vývojem dětí, prokázal, že dlouhodobě kojené děti dosahovaly vyššího duševního skóre v testech dle Bayleyho a McCarthyho, než krátkodobě kojené děti a děti nekojené. Psychomotorické testy však neukazovaly významné rozdíly mezi dětmi kojenými a nekojenými.⁶²

Jako významný benefit kojení se jeví taktéž podpora budování láskyplného vztahu mezi matkou a dítětem, kterému poskytuje pocit bezpečí, jež je důležitý pro správný duševní a rozumový vývoj jedince. Prohlubování vzájemného vztahu je důležité také pro samotnou matku, které však kojení přináší také další výhody. Díky vyplavenému oxytocinu napomáhá kojení zavinování dělohy a snižuje intenzitu poporodního krvácení. Kojící matky vykazují nižší riziko rozvoje poporodních úzkostí a depresí. Z dlouhodobé perspektivy lze pozorovat snížený výskyt rakoviny prsu a vaječníků, osteoporózy, diabetu 2. typu a některých onemocnění srdce

⁶¹ www.nzip.cz/clanek/805-prinos-kojeni

⁶² ROGAN, Walter J, GLADEN, Beth C. Breast-feeding and cognitive development. *Early Human Development* [online]. 1993, Vol. 31, issue 3, s. 181 – 193 [cit. 2023-26-05]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/037837829390194Y?via%3Dihub>

a cév. Kojení mimo jiné napomáhá návratu k váze před otěhotněním a jejímu dlouhodobému udržení.⁶³

Kojení poskytuje taktéž výhody finanční, ekologické a zvyšuje pohodlí kojících matek, které mají za každé situace pro dítě dostatek potravy o vhodné teplotě, jež se nekazí. Z finančního hlediska se jedná nejen o peníze, které by byly vydány za umělou výživu a příslušenství, potřebné k její přípravě, ale i o úspory zdravotnímu systému, díky nižší nemocnosti kojených dětí. Z pohledu ekologie lze konstatovat, že je mateřské mléko obnovitelným zdrojem, jímž není na rozdíl od stravy plýtváno. Umělá výživa potřebuje ke své výrobě nejen zdroj energie, ale také obalové materiály a v první řadě skot, který produkuje základní surovinu pro její výrobu.⁶⁴

2.5.3.2 Kojení při studiu

Ženy, které se rozhodnou studovat v době brzkého rodičovství, jsou vystaveny otázce, zda kojit a jakým způsobem si případně laktaci udržet. Odloučení od dítěte v brzkém kojeneckém věku může totiž vést ke snížení laktace a odstavu kojení. To platí i v případě, že se žena rozhodne mateřské mléko odstříkat a podávat jej dítěti lahvičkou, jelikož krmení lahvičkou často vede ke zhoršení techniky kojení a následnému bojkotu kojení. V ideálním případě se v budovách, kde dochází ke vzdělávacímu procesu, nachází kojící místnosti, v nichž může žena v klidu dítě nakrmit. Přítomnost dítěte v blízkosti matky vyžaduje ovšem ochotu třetí osoby, která o miminko v době matčiny výuky pečuje či možnost navštěvovat výuku společně s miminkem po dohodě s vyučujícím. Kojení starších dětí však nepředstavuje při kombinovaném studiu větší problémy. Rady, jak lze skloubit kojení a studium či práci, lze nalézt na stránce *kojeni.net* v sekci *kojení a studium, kojení při zaměstnání nebo jiném odloučení od matky*.⁶⁵

⁶³ www.nzip.cz/clanek/805-prinos-kojeni

⁶⁴ www.nzip.cz/clanek/805-prinos-kojeni

⁶⁵ http://www.kojeni.net/pruvodce-kojici-zeny/20-Pracujici_nebo_studujici_matka_a_kojeni.html

2.5.4 PÉČE O DÍTĚ

V podkapitole 2.5.2 Konflikt rolí matka – studentka byla vyjmenována úskalí, se kterými se může matka – studentka v průběhu svého studia potýkat. Její studijní povinnosti se však nedotýkají pouze její osobnosti, ale ve skrze všech členů domácnosti, v níž žije. Žena musí rozložit čas mezi svého partnera, děti, péči o domácnost a jiné aktivity. Skloubit studijní a rodinný život může být mnohokrát nelehké, a proto je optimální nalézt způsob, který zabezpečí, aby rodina nestrádala a přesto byl ženě zajištěn dostatek času na kvalitní studijní přípravu. Pokud však žena začne upřednostňovat studijní aktivity nad pěstováním dobrých rodinných vztahů a péči o rodinné příslušníky, je možné, že se tato nevyváženost negativně odrazí na rodinném zázemí, v němž žena žije.

Pokud se na tuto problematiku podíváme z pohledu dítěte, je nutné rozlišit, zda se matka rozhodla své studijní povinnosti na čas odložit a své studium přerušit, či naopak kontinuálně pokračovat. V každém vývojovém období má totiž dítě jiné potřeby, které musí být naplňovány.

Novorozenec disponuje pouze krátkým a prchavým časem bdělosti, který by měl být naplněn častým a pravidelným opakováním situací učení a sociální zkušenosti. Dospělý se proto musí dítěti věnovat s nerozdělenou pozorností. To umožňuje vytvoření žádoucí synchronie pozornosti a afektu mezi matkou a jejím dítětem. Pokud je rodičovské chování jemně sladěné s chováním novorozence, je umožněno dítěti rychlé všestranné učení. Správně ustavená časná interakční synchronie se jeví jako důležitá podmínka úspěšné socializace dítěte. Naopak psychologická nebo emoční nedostupnost matky v raném věku dítěte ohrožuje jeho další vývoj. Důležitější než četnost časných sociálních interakcí je pak jejich kvalita. Kvalitní interakce je charakterizována její přesnou „vyladěností v čase“, tedy kontingentní reaktivitou matky, čili okamžitou reakcí matky na projevy dítěte.⁶⁶ Otázkou je, zda a jak lze při studiu těchto podmínek ze strany dospělého dosáhnout, a to i v případě distančního studia. I zde je potřebná přítomnost studenta na výuce a plnění studijních závazků. V některých případech se lze s vyučujícími dohodnout na individuálním plánu, ne vždy je však toto možné. Krátké chvíle bdělosti tak může strávit matka dítěte mimo jeho dosah a jeho přirozené potřeby mohou zůstat nenaplněny.

Hodně společně stráveného času však nepotřebují pouze novorozenci, ale zvláště starší děti. V knize Uvolněné rodičovství je uvedeno následující: „Velmi důležité je, aby si dítě vytvořilo bezpečnou, jistou vazbu na takzvanou primární pečující osobu, nejčastěji mámu. Tato vazba

⁶⁶ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍROVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Grada, 2007, s. 36 – 45. ISBN 978-80-247-1284-0.

se utváří zejména v průběhu prvního roku života a je důležitá pro pocit bezpečí. Její kvalita ovlivňuje zakotvení člověka ve světě a jeho spokojenost celoživotně.⁶⁷ O důležitosti zdravé vazby se můžeme dočíst také v publikaci *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Jistá citová vazba dává dítěti pocit bezpečí. Jisté vztahy poskytují jedinci ochrannou funkci, díky níž se stává méně psychicky zranitelným (vulnerabilním). Naopak, nejistá vazba na primární pečující osobu predisponuje člověka k maladaptivnímu chování v dalších etapách života.⁶⁸

Podobná tvrzení nalezneme také v článku Jeronýma Klimeše: *První den ve školce a dva milióny let evoluce, které mu předcházely*. Klimeš zde zmiňuje příčinu tvorby silné vazby mezi matkou a dítětem, tedy dyadické vazby, která trvá přibližně do tří let věku dítěte, tedy věku školkového. Díky této vazbě, ale také kvůli dosud nevyvinutému sociálnímu myšlení, nejsou děti zhruba do tří let prakticky schopny navazovat kolektivní vztahy, a tudíž jsou pro ně nevhodná kolektivní zařízení jako jesle či školka. Děti uvedeného věku jsou vůči druhým bytostem schopny zaujmout pouze symetrickou roli, tedy napodobující a nikoliv roli komplementární, čili doplňkovou. Děti si tedy nehrají spolu, ale vedle sebe. Navíc je doba potřebná k adaptaci dítěte na nové prostředí, díky dyadické vazbě s matkou, velice dlouhá. Mentální zralosti na přerušení dyadické vazby s matkou dosahují děti na pomezí třetího a čtvrtého roku, kdy je možné děti bezpečně umístit do kolektivního zařízení tak, aby bylo možné předejít separační reakci dítěte. Svá tvrzení opírá Klimeš mimo jiné o publikace známého českého psychologa, profesora Matějčka.⁶⁹ Ten se tématu umístování dětí do jeslí a školek věnuje v již zmíněné v publikaci s názvem *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Na základě svých dlouhodobých pozorování uvádí: *Zařízení trvalé kolektivní výchovy jsou pro dítě nebezpečná, zařízení denní kolektivní výchovy jsou pro dítě náročná*. (Pozn: V případě zařízení denní kolektivní výchovy zde rozumíme jesle a zařízení pro kojence a batolata).⁷⁰

Pod pojmem náročná pak máme chápat potřebu dítěte k mobilizaci adaptačních mechanismů, které by však v optimálním případě měly vystačit ke zvládnutí situace bez zjevných známek vyčerpání. Náročnost se projevuje ve zmíněných oblastech: odloučení od osob, k nimž má dítě specifický citový vztah, a od prostředí, které je mu důvěrně známé;

⁶⁷ KOUCKÁ, Pavla. *Uvolněné rodičovství: rozumně, citlivě a s menším nasazením*. Praha: Portál, 2017, s. 125. ISBN 978-80-262-1275-1.

⁶⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vydání. Praha: SPN, 1992, s. 107. ISBN 80-04-25236-2.

⁶⁹ KLIMEŠ, Jeroným. *První den ve školce a dva milióny let evoluce, které mu předcházely*. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/skolka/skolka_den_prvni.htm

⁷⁰ KOUCKÁ, Pavla. *Uvolněné rodičovství: rozumně, citlivě a s menším nasazením*, s. 125.

potřeba adaptace na nové prostředí, jež je dítěti cizí; nutnost adaptace na cizí autoritativní osoby, nutnost začlenit se do velké skupiny dětí, jejíž nepřirozeností je její nepřehlednost a věková nediferencovanost. Pokud ale dítě nevyrostá v pro něj přívětivém prostředí nebo je zatíženo dalšími nároky, může vést pobyt v jeslích k emocionálnímu a sociálnímu strádání. *Situace náročná se stává nebezpečnou.* To, zda dítě bude pobyt v jeslích dobře snášet ovlivňuje mnoho faktorů, mezi něž patří osobnost dítěte (jeho konstituce, temperament, povahové vlastnosti, inteligence), kvalita zařízení, do něhož dítě dochází (osobnostní kvality personálu, jeho vzdělání a kvalifikace), vztahy v domácím prostředí dítěte i důvod, pro který je dítě do denního kolektivního zařízení umisťováno.⁷¹

O vlivu pobytu kojenců a batolat v zařízeních denní kolektivní výchovy na jejich vývoj se můžeme dočíst také v knize *Psychologie malých dětí* od Lynne Muray. Jak je zde uvedeno, v posledních letech probíhá detailnější výzkum spojitostí mezi pobytem dětí v jeslích a obecným vývojem dětí. V potaz je nutno brát nejen frekvenci návštěv dětí v jeslích, ale také konkrétní podmínky v jednotlivých zařízeních. Dle výzkumů nebyl prokázán významný vliv pobytu dětí v jeslích na jejich vývoj, tento vliv se značně mění v závislosti na rodinném zázemí dítěte a zejména na tom, je-li rodina dítěte v nepohodě. Důležitým kritériem je též kvalita péče v jeslích. Samozřejmostí by měl být dostatečný počet pečujících osob, jejich řádná kvalifikace i motivace v podobě dostatečného finančního ohodnocení. Spokojenost zaměstnanců, kvalitně vyškolený personál a nízká míra fluktuace jsou dobrým předpokladem pro poskytování vhodné péče citlivé k sociálním, emočním a kognitivním vývojovým potřebám malých dětí a v případě dětí ze sociálně slabých rodin může být dokonce pozitivním činitelem. Pokud však dítě tráví dlouhou dobu v jeslích s nízkou kvalitou péče a následně mu není zajištěna dostatečná kompenzace v domácím prostředí, může být dítě neklidné, plačtivé a stoupá riziko vzniku nejisté citové vazby a do budoucích let k rozvoji problémů s chováním.⁷²

Možným dopadem zaměstnanosti matky na vztah s jejím dítětem a na jeho budoucí vývoj se zabývalo mnoho výzkumů. Americká studie z roku 2005 (Hustona a Rosenkrantz Aronson), do níž se zapojilo 1053 matek, zjistila, že zaměstnané ženy trávily se svými dětmi přímou interakcí pouze o 1,7 hodin méně, než matky nezaměstnané. Pracující matky redukovaly svůj volný čas, či čas věnovaný domácím pracím, ve prospěch přímé interakce se svými ratolestmi, tedy hraní, povídání si atd. Shrnutí této problematiky lze nalézt v review *Jak to mají mámy*, kapitola *Pracovní život v kontextu mateřství: Mezi prací a rodinou* (Masopustová a kol., 2018).

⁷¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, s. 105 – 107.

⁷² MURRAY, Lynne. *Psychologie malých dětí. Jak vztahy podporují vývoj dětí od narození do dvou let*. 1. vydání. Praha: TRITON, 2016, s. 126 - 150. ISBN 978-80-7553-011-0.

Citují: *Většina studií nenašla rozdíl mezi pracujícími a nepracujícími matkami v míře senzitivity v vztahu k dítěti, v kvalitě vztahu s dítětem ani v sociálním, kognitivním či řečovém vývoji dětí (např. Baum, 2003; Berger, Brook-Gunn, Paxson & Waldfogel, 2008; Daniel, Grzywacz, Leerkes, Tucker & Han, 2009; Goldberg, Prause, Lucas-Thompson & Himsel, 2008; Huston & Rosenkrantz Aronson, 2005; Nomaguchi, 2006; Rum, 2004).* Některé výzkumy dokonce naznačují, že zaměstnané matky jsou senzitivnější a pozitivnější během interakcí s dítětem oproti matkám nezaměstnaným (*Broom, 1998; Crockenberg & Litman, 1991; Harrison & Ungerer, 2002*).⁷³

Také dle Klimeše jsou děti do tří let schopny trávit určitou dobu mimo dosah matky, a to se sekundární pečující osobou, k níž si dítě taktéž utvoří dyadickou vazbu. Může se jednat o otce dítěte, jeho prarodiče či třeba chůvu.⁷⁴ Tato varianta se jeví jako vhodné řešení pro studující matky, které si mohou v ideálním případě pečující osoby pro své dítě samy vybrat. Dítěti je zajištěna plná pozornost, může poznávat svět z více perspektiv a jeho svět se stává pestřejší a různorodější, čímž se rozvíjí jeho sociální i kognitivní schopnosti. Z uvedených prací tedy vyplývá, že pokud se budeme dítěti v čase, který nezaplňujeme studiem nebo prací, plnohodnotně a intenzivně věnovat, nemělo by dojít k narušení senzitivity matky ani socio-emočního a kognitivního vývoje dítěte. Naopak, přeje-li si žena v mateřství naplňovat čas také jinými činnostmi, než pouze péčí o dítě a je-li jí toto umožněno, může být následně nabita novou energií, pozitivnějším přístupem a vyšší kreativitou, což může být v důsledku přínosem rovněž pro její dítě.

⁷³ MASOPUSTOVÁ, Zuzana, Petra DAŇSOVÁ, Lenka LACINOVÁ a kol. Pracovní život v kontextu mateřství: Mezi prací a rodinou. In: *Jak to mají mámy. Psychologický výzkum mateřství* [online]. Brno: MUNI PRESS, 2018, s. 88 – 108 [cit. 2023-02-11]. ISBN 978-80-210-9-169-6.

⁷⁴ KLIMEŠ, Jeroným. *První den ve školce a dva milióny let evoluce, které mu předcházely*.
Dotupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/skolka/skolka_den_prvni.htm

4 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem této bakalářské práce bylo nalézt motivy, které respondentky vedly k plánovanému početí při studiu na VŠ, zmapovat důsledky jejich rozhodnutí a snaha objevit cesty, které by pomohly snáze překonat případné překážky souběhu studia a péče o malé dítě. Do budoucna by mohla být tato bakalářská práce přínosem pro ženy, které se rozhodují, zda skloubit studijní a rodičovské povinnosti, nastínit jim možné klady i zápory, se kterými se v této situaci mohou setkat a předesílit, jak případné bariéry studia v době brzkého mateřství překlenout. V neposlední řadě bude zhodnocen systém podpůrných opatření, které nabízí Pedagogická fakulta UP studujícím rodičům.

Výzkumné a dílčí otázky

1. Jaké motivy vedou studentky k plánovanému založení rodiny v průběhu studia?

I. Jaká byla Vaše motivace k plánovanému založení rodiny v průběhu studia?

II. Využila jste možnosti přerušení studia a uznané doby rodičovství? Pokud ano, na jak dlouho? Své rozhodnutí, prosím, zdůvodněte.

III. Jaké výhody na studiu v době brzkého rodičovství shledáváte/očekáváte?

Ze jmenovaných vyberte 2 a blíže rozved'te.

IV. Jaká negativa na studiu v době brzkého rodičovství shledáváte/očekáváte?

Ze jmenovaných vyberte 2 a blíže rozved'te.

2. Jaké mají studující matky představy o sladění rodinného a studijního života?

I. Máte v plánu své dítě po narození kojit?/Kojila jste své dítě po narození?

(Byli kojeni případní sourozenci?) Zdůvodněte, prosím.

II. Jak si představujete/ jak se snažíte skloubit péči o rodinu a studium?

III. Jak se ke studiu staví vaše rodina? Jakým způsobem se do chodu domácnosti zapojuje partner či širší rodina? Shledáváte v nich oporu?

IV. Zažila jste při studiu konflikt rolí matka - studentka - partnerka? Jakým způsobem jste tyto obtíže překonávala? (Pokud jste konflikt rolí ještě nezažila, dokážete si představit, k jakým konfliktním situacím může docházet a jak byste se je snažila překonat.)

3. Jaká podpora je ze strany Pedagogické fakulty UP studujícím matkám poskytována?

I. Máte povědomí o legislativních opatřeních, která jsou určena těhotným studentkám a studentkám pečujícím o děti do věku 3 let? (Na co mají tyto studentky nárok dle zákona o vysokých školách 111/1998 Sb. a dle vnitřních nařízení UP.)

II. Víte o existenci podpůrných opatření pro studující rodiče na vaší fakultě? Využíváte je? (školky, kojící místnosti, možnost online studia,...)

III. Jaká podpůrná opatření byste na Vaší fakultě ocenila? Co by Vám studium zjednodušilo, co Vám v rámci fakulty chybí?

IV. Jste spokojená s dostupností informací, které jsou Vaší vzdělávací institucí poskytovány? Je zde prostor pro zlepšení?

5 METODOLOGIE

Téma Plánovaná rodičovství vysokoškolských studentek zkoumá motivy žen k založení rodiny při studiu na VŠ, zabývá se bariérami studia a možnostmi jejich překlenutí. Z výzkumného pohledu je tedy vhodné vybrat **kvalitativně orientovaný typ výzkumu**. Kvalitativní výzkum umožňuje reflektovat subjektivní aspekty jednání lidí, usnadňuje výzkumníkům porozumět smyslu jednání zkoumaných osob, akceptuje existenci více než jedné reality. Z filozofického hlediska vychází tedy z fenomenologie. Narozdíl od kvantitativního výzkumu, v němž hlavní roli hraje počet, klade kvalitativní výzkum důraz na význam. Výzkumný vzorek je vybírán malý, důležitost spatřujeme ve vcítění se a jedinečnosti.⁷⁵

Švaříček a Šedřová (2007) poskytují následující definici: *Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.*

Kvalitativní výzkum je na rozdíl od výzkumu kvantitativního založen na induktivní logice. Až po získání dostatečného počtu dat může badatel přikročit ke hledání pravidelností, formulaci předběžných závěrů a vyslovení nových hypotéz nebo teorií. Tyto hypotézy se však vztahují pouze na konkrétní vzorek, na němž byla data získávána a není je tudíž možné zobecňovat.⁷⁶ Ačkoliv neexistuje jasný konsensus ohledně kritérií kvality v kvalitativně orientovaném výzkumu, lze při jeho konstrukci vycházet z pravidel předkládaných Švaříčkem a Šedřovou (2013). Ti poskytují návod, 16 pravidel, nezbytných pro vytvoření kvalitního kvalitativního výzkumu a jeho publikaci v odborných časopisech. Z těchto pravidel vychází také tato bakalářská práce, která je **formou případové studie** studentek, které se rozhodly pro plánované rodičovství v době studia.

⁷⁵ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, s 29. ISBN 978-80-247-5326-3.

⁷⁶ Švaříček, R., Šedřová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 384 s.

5.1 VÝBĚR A POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU

Pro potřeby výzkumu byly vybírány respondentky, které splňovaly následující parametry: respondentky byly studentkami kombinované formy oborů na Pedagogické fakulty Univerzity Palackého, jež se rozhodly dobrovolně otěhotnět v průběhu vysokoškolského studia a které byly buď těhotné nebo vychovávaly malé děti do věku 3 let.

Vhodné respondentky byly hledány v prostorách Pedagogické fakulty Univerzity Palackého, a to metodou náhodného výběru. Osloveny byly studentky s malými dětmi nebo těhotné ženy. Ty byly požádány o poskytnutí rozhovoru a v případě souhlasu také o kontaktní údaje. Následně byly telefonicky kontaktovány a byl s nimi domluven termín a způsob vedení rozhovoru. Výzkumu se zúčastnilo 8 z 10 oslovených respondentek.

5.2 ZPŮSOB ZÍSKÁVÁNÍ DAT

Se třemi respondentkami proběhl rozhovor prostřednictvím přímého kontaktu, jeden rozhovor byl veden prostřednictvím videohovoru v aplikaci Skype, zbylé čtyři rozhovory proběhly telefonicky v aplikaci WhatsUp. Na začátku rozhovoru respondentky upozorněny, že je vzájemná komunikace nahrávána. Po provedení rozhovoru podepisovaly respondentky souhlas s užitím jejich údajů za účelem výzkumu a ujistěny o etickém zacházení se získanými daty. Respondentkám, se kterými byl rozhovor veden prostřednictvím telefonu či počítače, byl zaslán dokument o GDPR elektronickou cestou, a po jeho podpisu byl respondentkami naskenován a zaslán zpět.

V úvodní fázi rozhovoru byly respondentky dotazovány na anamnestické údaje, tedy křestní jméno, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, ročník studia v době otěhotnění, délku studia s dítětem, věk a nejvyšší vzdělání partnera. Výzkum byl veden formou polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovor měl stanoveny výzkumné a dílčí otázky. V případě nejasností či potřeby upřesnění pak byly pokládány další návodné otázky, např. za účelem bližší specifikace aj. Rozhovory trvaly od cca od 20 do 40 min.

5.3 ZPRACOVÁNÍ DAT

Rozhovory byly nahrány na doménu transkriptor.com, kde došlo k transformaci zvukového záznamu do písemné textové podoby. Psaný text byl následně manuálně korigován tak, aby byly odstraněny případné chyby v přepisu v důsledku zhoršených zvukových podmínek. Přepsané rozhovory byly posléze zpracovány do podoby případových studií. Respondentkám byla v rámci zachování anonymity změněna jména.

Případové studie byly konstruovány následujícím způsobem:

- Úvod, v němž byla respondentka představena. Jsou zde zařazeny údaje o věku participantek, jejich dosavadním nejvyšším dosaženém vzdělání, aktuálně studovaném oboru, počtu dětí a dosavadní pracovní zkušenosti. Na konci je uveden věk a nejvyšší dosažené vzdělání partnera/manžela.
- Druhý oddíl nese název Motivace k plánovanému rodičovství v průběhu vysokoškolského studia. Tato část případové studie byla zaměřena na motivaci studentek k plánovanému početí v průběhu jejich studia. Byla zjišťována strategie, již na své vzdělávací cestě studentky-matky zvolily, tedy zda zažádaly o uznanou dobu rodičovství, či dokonce přerušily studium. Jsou zde rovněž zachycena očekávaná či prožívaná pozitiva a negativa na studiu v brzkém rodičovství.
- Druhý oddíl s názvem Představy o sladění rodinného a studijního života si všímá strategií, které studentky-matky využívají k omezení konfliktu rolí studentky a matky. Je zde provedena sonda, zda studentky-matky konflikt rolí prožívají a jakou měrou se na zvládnutí sladění rodinných a studijních povinností podílí partner/manžel a širší rodina.
- Poslední oddíl, Podpora Pedagogické fakulty Univerzity Palackého, je věnován informovanosti studentek-matek o legislativních a podpůrných opatřeních, která Pedagogická fakulta Univerzity Palackého studujícím matkám poskytuje, a identifikuje potřeby studentek-matek prostřednictvím návrhů na jejich zlepšení.

6 VÝSLEDKY

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 1 – MARTINA

Martina je třicetiletou studentkou magisterského studia oboru řízení volnočasových aktivit v kombinované formě. Předchozí studium oboru němčina se zaměřením na aplikovanou ekonomii zakončila bakalářským titulem. Jelikož Univerzita Palackého v Olomouci nenabízí navazující magisterské studium absolvovaného bakalářského programu, přihlásila se Martina ke studiu oboru řízení volnočasových aktivit za účelem získání magisterského titulu. Martina otěhotněla již ke konci svého bakalářského studia. Státnice vykonala dva týdny před očekávaným termínem porodu. V době rozhovoru měla Martina tři děti ve věku sedm let, pět let a čtyři a půl měsíce. V době, kdy měla Martina dvě děti, nastoupila po rodičovské dovolené na obecní základní školu, kde vyučovala angličtinu a němčinu. K magisterskému studiu na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého se dostala po sedmi letech od promoce. Mezitím se pokusila o studium na filozofické fakultě, které se však pro časovou náročnost a konflikt rolí studentka – matka rozhodla ukončit. S manželem jsou ve vztahu deset let, z toho sedm a půl let ve svazku manželském. Manžel má vysokoškolské vzdělání druhého stupně.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

Při dotazování na motivy plánovaného rodičovství v průběhu vysokoškolského studia Martina odpověděla: *Volím takovou okliku, abych si dodělala papír s tou nejnižší možnou náročností. Ale zároveň mě to studium moc baví a naplňuje a k té mateřské je to vynikající jako způsob, jak si oživit ten volný čas.* Dále uvádí: *Já si myslím, že se budu možná odchylovat od většiny dotazovaných, které oslovíte, protože pro mě bylo těhotenství nabídkou více volného času a možností právě dostudování. Vystoupení z té pracovní zóny...* Největší motivací ke studiu při mateřství je pro Martinu motivace vnější, tedy získání magisterského titulu, který potřebuje pro výkon svého vysněného povolání. Jelikož již chodila do práce a současně se starala o rodinu, vnímala těhotenství a brzké rodičovství v době studia jako časovou výhodu, kdy jí odpadnou povinnosti pracovní, jež nahradí povinnostmi studijními. Přesto si i v době rodičovské dovolené a magisterského studia ponechala drobný úvazek na základní škole, jelikož jí učení nabíjí pozitivní energii a činí jí radost. Přestože tedy u Martiny převažuje

motivace vnější, objevuje se u ní také motivace vnitřní, kdy studium vnímá jako možnost seberozvoje.

Martina očekává na studiu v brzkém rodičovství výhody i nevýhody. *Já teda vidím na sobě, že mě to dělá hrozně dobře. Myslím si že maminka na mateřské dovolené by se měla nějakým způsobem realizovat.* Překvapivě též uvádí pozitivní vliv na partnerský vztah: *A to studium je vlastně výborný doplněk, že si můžeme občas udělat výlet se svým partnerem, že jsme vlastně sami, jo, s tím miminkem. Že to pro nás je den... je to pro nás opravdu sblížení i v rámci toho našeho vztahu.* Na manželovi si cení jeho podpory a ochoty omezit vlastní aktivity v její prospěch a kvituje vzájemnou ochotu vycházet si vstříc. Nevýhodu spatřuje ve velkém objemu seminárních prací, jejichž zpracování je časově poměrně náročné: *No tak samozřejmě občas ty seminární práce. To je nevýhoda, jakože se ten čas, prostě, že když se to naučíte na tu zkoušku. furt já si myslím, že kdybych jezdila s tím kočárkem a mohla se něco učit a číst, tak si myslím, že je to opravdu jednodušší. Zatímco teďka mám tolik seminárek a už se mi to tam kupí, a jelikož si myslím, že každý to chceme zpracovat nějakým způsobem komplexně a poctivě, tak tady ten časový tlak prostě to nedovoluje tomu, aby to odpovídalo té úrovni.*

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Při dotazování na postoj ke kojení uvádí Martina následující: *Kojila jsem vždy, kojím stále a ke kojení mám velmi pozitivní vztah.... Myslím si, že to je to nejlepší, co můžeme jako matky tomu dítěti předat.... My si kojení užíváme. Bereme to jako právě tu chvíličku pro sebe, kdy patříme vlastně jenom.. jenom to miminko a já a nikdo jiný vlastně tam nepatří do tohoto. A nám kojení na veřejnosti, případně na fakultě... nevadí mi, já to беру na sto procent přirozeně, ale když jako někde mám kojít, tak se samozřejmě vždycky zeptám, jestli to někomu nevadí, nebo jestli to není na obtíž.* Martina vnímá kojení jako důležitou součást svého mateřství a jako jeden ze způsobů budování vztahu mezi matkou a dítětem. Proto se i v době, kterou tráví na univerzitě, nachází v dostupné vzdálenosti od svého kojeného dítěte, o nějž se po dobu její nepřítomnosti stará jiná pečující osoba – v případě Marty otec dítěte.

Následující část byla zaměřena na konflikt rolí. Martina se již pokoušela o studium s dvěma staršími dětmi v době, kdy nastoupila do práce. Kvůli časové náročnosti se však dostala do konfliktu rolí matka – studentka – zaměstnanec a studium nakonec dobrovolně ukončila. *V pracovním procesu se dvěma dětmi mi nešlo studovat. To jsem zkoušela na filozofické fakultě, právě obor německá filologie, načež jsem chtěla navázat vlastně ty dva roky zpátky a v pracovním režimu s dvěma dětmi malými...opravdu to nebylo možné....* V případě studia v době rodičovské dovolené však žádný zásadní konflikt neshledává. I přesto, že ráno působí

jako lektorka cizích jazyků v jazykovém kroužku, nebere jí tato aktivita čas na učení, ba naopak. *Ten náš obor musím říct, že je vlastně... vychází přímo z mé praxe, takže to studium se krásně doplňuje vlastně s tím, co dělám a baví mě to natolik, nebo tak se to prolíná, že mnohdy zatím jsem se neučila.* Navíc vyzdvihuje pomoc manžela i širší rodiny (babičky): *Manžel taky jakože třeba hlídá děti, ano, je tam zase ta dělba prostě důležitá a opora u partnera. Je hrozně moc důležité, jak si to ta rodina nastaví.... Takže dělba práce, volného času, podpora rodiny musí být. Já mám teda hodného manžela, který mně pomáhá ve všem.* Martina v manželovi shledává velkou oporu, jelikož jí pomáhá nejen s péčí o děti, ale také s domácími pracemi a podporuje Martinu v jejich aktivitách. Martina navíc bydlí v domě se svou tchýní, která je pro rodinu velkou pomocí.

Přestože na předchozím nedokončeném studiu konflikt rolí prožila, v současnosti jej nevnímá. Předchozí studium bylo časově a obsahově náročnější, navíc byla zaměstnána na plný úvazek. Rodinu však vnímá jako prioritu, a proto studium na filozofické fakultě ukončila. *Říkám, je to o těch prioritách, jak si to nastavíme. A v první řadě je rodina, děti. Pak je teda... já nejsem zas takovej člověk, že bych potřebovala mít uklizeno, prostě úplně prostě žijeme s dětma, a když jsou děti, ať si hrají, ať je prostě život, ať je nepořádek. Takže já na tom zase tolik nelpím. Každopádně si myslím, že ta škola je až ten poslední bod a s tím, že by to mělo jít nějak přirozeně. Pokud by mělo dojít k nějakému konfliktu, jako že bych se tím trápila nebo řešila, že se to nedá zvládnout, tak já bych určitě jakoby nestudovala, nepokračovala, protože ten cíl v té dnešní době je opravdu jenom získat ten papír.*

PODPORA PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Martina studium nepřerušovala a ani to nemá v plánu. O uznanou dobu rodičovství si zatím nepožádala, jelikož o její existenci ani nevěděla. O legislativu spojenou se studiem v době mateřství se doposud nezajímala. To dokazuje následující věta: *No, přiznám se vám úplně narovinu, nemám ani páru. Já si všechno tak nějak беру jako intuitivně.* Své studijní povinnosti se snaží plnit řádně, bez jakýkoli výjimek. Na první zkoušku se dostavila již týden po porodu. Podpurná opatření studujícím matkám v době rozhovoru nevyužívala. O kojící místnosti sice věděla, avšak pro nedostatek času v rámci přestávek se do místnosti nestihla přesunout. Martina by ocenila místnost pro děti a doprovod, kde by mohli v průběhu výuky a nepřítomnosti matky trávit čas. Přestože se na fakultě nachází ještě relaxační místnost, nezdá se Martině vhodná pro pobyt dětí, její funkci vnímá jinak. Dále by Martina ocenila parkovací zónu pro maminky s malými dětmi. *Já bych zařídila parkování, to tam chybí. My kolikrát nemáme kde zaparkovat a teď já ho musím nechat třeba už v té časové tísni, kdy potřebuji jít,*

tak nechávám maličkého prostě plakat chvíli v tom autě, než oni najdou parkovací místo a není možné zaparkovat, takže bych určitě maminkám umožnila třeba parkování v tom areálu, protože tam nikdo není, nikdo tam nestojí. A my když jsme parkovali, měli jsme to vyjednané, teda opravdu s nějakým tím správcem budovy, že nám otevřel tu bránu, vlastně, kde jsme mohli vjet a stáli jsme tam jako jediné auto. Martina naopak vyzdvihuje vstřícný přístup vyučujících a dále možnost využívat vnitřního dvora fakulty pro pohyb doprovázejících osob s kočárky.

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 2 - LYDIE

Lydie je třiatřicetiletou studentkou navazujícího magisterského oboru sociální pedagogika. Lydie získala svůj bakalářský titul na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého, a to v oboru aplikovaná tělesná výchova. Po absolvování bakalářského studia nastoupila Lydie do zaměstnání jako vychovatelka v dětském domově. Když otěhotněla, rozhodla si kvalifikaci zvýšit. Na magisterské studium nastoupila již s ročním dítětem. Jelikož Lydie jedno dítě už měla, neviděla další dítě jako překážku ve studiu. Na konci druhého ročníku magisterského studia přivedla na svět i své druhé dítě. V době rozhovoru měla Lydie dvě děti ve věku dvou a čtyř let. Přestože Lydie studium nepřerušovala, byla v době interview stále aktivně studující matkou na rodičovské dovolené. Své studium se původně rozhodla prodloužit na tři roky, avšak v důsledku déletrvajících psaní diplomové práce se jí studium prodloužilo na čtyři roky a přestalo být bezplatným. Lydie sdílí domácnost se svým jednačtyřicetiletým manželem, který má ukončené střední vzdělání.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

Pro Lydii nebylo plánované mateřství v průběhu studia žádnou překážkou. *Já už jsem teda dítě měla, takže už jsem studovala cíleně s tím, že už mám dítě: Ale jako věděla jsem, že budu doma a že si můžu zvýšit kvalifikaci a tím pádem jako do budoucna mít i lepší podmínky na trhu. Takže to byla hlavní jakoby myšlenka.* Lydie o uznanou dobu rodičovství nežádala, jelikož o ní neměla žádné povědomí. Přerušovat studium v plánu neměla. Své druhé dítě porodila již v době Covidu, tudíž měla přístup k online výuce, nemusela s miminkem nikam dojíždět a své povinnosti stíhala plnit v termínu.

Hlavním motivem studia v průběhu brzkého rodičovství se opět stala touha získat vyšší kvalifikaci za účelem lepšího pracovního uplatnění. *Kdybych dělala v nějaké práci a teď najednou mi řekli, že na to nemám kvalifikaci a chtěla bych tu práci dělat, tak by mně to hrozně vadilo, že jakoby... že mi řeknou jenom kvůli tomu, že nemám na to jakoby papír, tak to nemůžu dělat.* Lydie spatřuje na studiu v mateřství podobné výhody jako Martina: *Tak výhody jsou určitě v tom, že vypneš z toho rodičovství, takže vlastně najednou seš v jiným světě a řešíš jiné problémy. To je strašná výhoda. A další výhoda je to, že se dovíš i informace, jakože nejenom že vypneš, ale že jakoby se tak obohatíš.* Opět zde tedy sledujeme podíl vnitřní

a vnější motivace. Mezi nevýhody řadí časovou náročnost a dále častou nemocnost dětí, která ovlivňuje také čas věnovaný studiu: *Každopádně vnímám tlak, jakože že musíš jakoby zvládat zkoušky a tak dále, i když máš děti nemocné třeba. Což je hroznej problém. Když padne celá rodina dlouhodobě, tak je to úplně na pytel, takže jako já jsem měla pocit, že to zažívám v jednu dobu furt. Pak jako se sebereš, doženeš ty věci, cos neudělala doma, když byli nemocní a místo toho abys dohnala ty věci doma, tak místo toho myslíš na to, že nestiháš to studium, takže to je jako nevýhoda hrozná. No a další nevýhoda je, že když se tam jezdilo prezenčně, že to vezme* *hrozně* *moc* *času.*

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Lydie obě děti kojila, mladší děti stále kojí. Ke kojení má kladný postoj. Důvod proč kojit podává následovně: *Tak protože jako to potřebovali. A hlavně chtěla jsem kojit, protože... nechtěla jsem je mít na umělé stravě, že? Nechtěla jsem zavádět žádný Sunar a podobný náhražky, takže to byl ten hlavní důvod, že jsem věděla, že budu kojit. Ale je pravda, že třeba jsem nikdy neodsávala mlíko, že prostě to vydržel., Malej měl rok a něco, takže vlastně pak se jezdilo jednou za čas, tak to vydržel. No a ona (dcera) vlastně nemusela, protože byl Covid celou dobu... Jelikož už s nejmladší dcerou studuje dva roky, se synem dokonce tři, dokáže Lydie zhodnotit vliv studia na chod rodiny a zda pociťuje konflikt rolí matka – studentka. Z jejich slov lze rozklíčovat, že sladřování rodinného a studijního života pro ni není příliš obtížné. Pokud už ke konfliktu rolí dojde, vnímá Lydie rodinu na prvním místě a studium ustupuje do pozadí. Lydie uvádí: *Asi k němu úplně nedošlo. Fakt ne, protože jako z důvodu toho Covidu, protože tím, že jsem měla studium dálkově... dálkově a zároveň jakoby online potom, takže já jsem do školy vůbec pak nejezdila ten poslední rok, takže tím pádem to bylo strašné ulehčení.* Dále uvádí: *Já na to nějak nespěchám, a ani mě to netíží, a vím, že když to nebude, tak mně bude vadit, že se ztratil čas a tak dále a finance a všechno, co už do toho člověk dal, svoje... svoji píli, ale zase na druhou stranu, než aby to člověka úplně položilo psychicky, že prostě nemá něco. Tak pro mě to není limitující, takže pro mě jakoby.... Je to pro mě něco jako, jak když si koupíš pěkný auto a nepotřebuješ ho a nebo máš starý auto....**

Lydie shledává pomoc ve svém manželovi, který děti občas pohlídá, domácím pracím se však nevěnuje. Přestože má Lydie i ochotné babičky, jejich pomoc doposud nevyhledávala. Sama sebe označuje jako pečující matku, která se o děti ráda stará a nerada je někam odkládá.

Lydie zvolila velice zajímavou strategii, jak sladit rodinný a studijní život. Večer chodí Lydie spát spolu s dětmi. Několikrát týdně pak vstává ve tři hodiny ráno, aby se mohla učit. *Studuju v brzkých ranních hodinách, než se děti probudí.* Dle jejích slov má nad ránem

na studium absolutní klid. Přes den se pak může věnovat dětem a péči o rodinu. *Jako máš úplně jiný vnímání. Fakt, jako to je úplně parádní. Enhm, jakože vstaneš, teď máš čistou hlavu, protože děcka ti spijou, je klid a já si sednu a jenom jakoby fakt se věnuju jenom tomu a je to jako.... je to fakt super, že jako pro mě je to nejlepší doba, že jakoby i kdybych neměla děti a rodinu, tak bych taky studovala takhle ráno.*

PODPORA PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Lydie se dostala do svízelné situace. Přerušovat studium v plánu Lydie neměla kvůli obavám z motivace k návratu ke studiu po delší časové odmlce. O uznané době rodičovství Lydie dokonce ani neslyšela. Své studijní povinnosti se snažila plnit v termínech a v případě nejasností komunikovala se svým studijním referentem. Po dvou a půl letech měla splněny všechny studijní náležitosti, vyjma státních závěrečných zkoušek a obhajoby diplomové práce. Tehdy komunikovala se studijním oddělením, které jí dle svých slov potvrdilo, že může výše zmíněné dodělat v libovolném termínu a do doby studia se již nezapočítávají. Opak byl ovšem pravdou. Nyní musí Lydie platit poplatky za studium. Lydie žádná podpůrná opatření na fakultě nevyužívá, jelikož většinu předmětů absolvovala v době proticovidových opatření.

Co jí ale trochu trápí je komunikace: *No jako asi lepší informovanost pro ty jakoby..... že oni informujou o všem možným, ale neinformují jako.... Mohli by si udělat nějaký systém, jakoby, že vždycky tam dělají dotazníky na všechno možný. Kdo je studující jako matka a tak dále, to jsme taky vyplňovali, ale můžou třeba udělat, prostě když už mají taky to, tak v tom mohli zpracovat a teoreticky mohli poslat těm matkám, jako těm jednotlivým skupinám nějaký informace, které se jich týkají. Že nás vyloženě zahlcují informacemi, které jsou pro nás úplně zbytečný.* Lydie by tedy ocenila lepší komunikaci mezi studijním oddělením a studujícími matkami.

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 3 - KLÁRA

Klára je třicetiletou studentkou navazujícího magisterského oboru český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání v kombinaci se speciální pedagogikou. Klára současně pracuje na plný úvazek jako učitelka českého jazyka a výchovný poradce na střední odborné škole. Klára má jedno dítě, čtyřletou holčičku. V době rozhovoru měla za sebou Klára první ročník magisterského studia. Klára má v plánu roztáhnout své studium na tři roky, ke státním zkouškám se tedy chystá až další rok. Klára otěhotněla ve druhém ročníku bakalářského studia téhož oboru. Studium nepřerušovala a na magisterský stupeň plynule navázala. Průběhu brzkého mateřství byla Klára na rodičovské dovolené a po jejím ukončení nastoupila do práce. Nyní je tedy studující a pracující matkou s malým dítětem. Klára žije s dvačtyřicetiletým partnerem, který má ukončený druhý stupeň vzdělání, zakončený výučním listem.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

Klářina motivace ke studiu v průběhu rodičovství je obdobná jako u předchozích respondentek. *Mně se to sešlo tak jako naráz, že jsem plánovala nejdřív studium a pak do toho přišlo víceméně jako plánovaný mateřství, takže nejdřív jsem si naplánovala studium a potom teprv až jsem otěhotněla a zrovna jsem byla jako ráda, že to tak vyšlo, protože jsem věděla, že na to jako budu mít dost času... při mateřský.* Klára před nástupem na studia pracovala jako dělnice. V průběhu studia záměrně otěhotněla. Předně si přála založit rodinu, na druhé straně jí však mateřství poskytlo čas na sebevzdělávání. Studium v době rodičovské dovolené jí naprosto vyhovovalo, a proto nad přerušением studia vůbec nepřemýšlela. Klára nežádala ani o uznanou dobu rodičovství, jelikož o dané možnosti ani nevěděla.

Výhody na studiu v době brzkého mateřství vidí Klára v možnosti získání titulu a následně větších možností při hledání zaměstnání. *Pak už s titulem se mi po rodičovský práce sháněla mnohem líp, než kdybych ho ještě neměla. To byl asi jako můj jediný cíl, udělat si u toho titul, abych mohla zabezpečit rodinu.* A jaké nevýhody Klára na studiu v době brzkého rodičovství shledává? *Tak negativum je samozřejmě, že když jsem ve škole, tak někdo musí být s dětátkem, takže jakoby zajištění hlídání, protože my tady vlastně máme jenom jednu mamku. A jako teda je pravda, že se mnou jezdila babička a hodně mi pomáhala, protože tam jezdila se mnou třeba s malinkou. Takže to bylo fajn, že já jsem za ní mohla kdykoliv odskočit.* Záporně vnímá též pohled některých vyučujících na dálkové studenty a jejich kvality: *Protože když mám rodinu,*

tak samozřejmě jako budu na kombinovaném....a že potom jako víceméně ti učitelé se většinou, i z jejich vlastních úst, dívají na studenty kombinovaného studia jako na horší sortu. Kláru tedy mrzí despekt, s jakým se někteří vyučující vyjadřují k dálkovým studentům. Na druhou stranu je s osobní komunikací s vyučujícími velmi spokojená a chválí si jejich vstřícnost.

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Také Klára svou holčičku kojila, a to dokonce tři roky. Myslím, že to pro to děťátko....., jako když to jde, když to nejde, tak se samozřejmě nic neděje... Když to jde, tak je to pro něj nejlepší. Kromě toho, že samozřejmě to má spoustu vitaminů pro něj, tak i pro mě to bylo taky jednoduchý. Když jsem ji třeba uspávala, tak ona prostě usnula při kojení. Kojení vnímá Klára jako oboustranně výhodnou záležitost. Jedná se o zdravý pokrm pro její dítě, zároveň však zvyšuje kojení pohodlí matky, která nemusí trávit čas vyvařováním lahví a přípravou umělé výživy. V neposlední řadě vnímala, že kojení utužuje vzájemné pouto mezi ní a dítětem. Klára své miminko kojila též ve škole, kde jí ho v průběhu výuky hlídala Klářina babička. Já jsem byla tak jako hrozně ráda, že ta babička tam se mnou je u té moje dcerky a že vůbec jako s tím nebyl problém. Já jsem jako byla fakt ráda, že to takhle mohlo být a že jako mi s tím takhle hrozně pomohla.

*Klárka se snaží poctivě rozprostřít čas mezi prací, studium a rodinu. No snažíme se, nevím jak se to daří, ale vždycky se snažím jakoby přijít z práce, pak nějaký čas prostě vyloženě věnovat se dítěti a pak si dělat svoje věci....jako vyloženě si to rozložit. Teďka budeme dělat spolu nějaký třeba úkoly z časopisů nebo tvořit a pak prostě budeš ty sama a já budu tady vedle si dělat svoje věci. Na otázku, jak postupovala, když byla holčička menší, se mi dostalo odpovědi, že se snažila učit, když se malá kojila nebo spala. Snažila se učit též po večerech. Konflikt rolí si Klára umí dle svých slov živě představit: *Třeba někdo nemá hlídání prostě, je to těžké. Jednak z nějakých finančních důvodů si to umím představit. Rozhodně. Jednak si umím představit, že když prostě někdo nemá štěstí na partnera, tak to dává takzvané jako sežrat, což ale není můj případ.**

Klára ve své rodině shledává velikou oporu. Do péče o dítě se zapojuje i širší rodina. O pomoc s domácími pracemi Klára zájem nemá. Určitě v nich shledám velikou oporu. Mám velikou psychickou oporu...jako prababička, moje babička a partnerova maminka tak jakoby, že jsou s malou, ale jako já zas nechci po nikom, aby mi tam něco udělal. To, jim vyloženě zakazuju, to bych se cítila velice trapně.

*Také Kláře paradoxně pomohlo období coronavirové pandemie: *Vlastně ten koronáč mi jako paradoxně strašně v tomhle pomohl. Všechno děláš z domu.... to bylo tak úžasný.* Kláře ušetřila*

online výuka v době koronaviru čas a také nutnost zajištění hlídání pro svou malou dceru. V době coronavirové pandemie bylo mnoho předmětů řešeno formou seminárních prací. Ty se Kláře velice zamlouvaly: *Navíc jsem nemusela řešit hlídání, že jo.. Malou jsem měla u sebe. Teď jsem si pustila online přednášku, nebo jsme jenom dělali seminárky. To byla parádička. Jo a přitom těma seminárka se hodně člověk naučí, aspoň já teda.... člověk jde zase do hloubky, takže to má taky svoje jakoby výhody. Naučíš se pracovat s odbornou literaturou.*

PODPORA PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

O legislativu zaměřenou na studující matky se Klára nezajímala. Studium v brzké době po porodu jí vyhovovalo, navíc v období coronavirové pandemie navštěvovala výuku online. O opatřeních na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého Klára věděla. Kojící místnost aktivně využívala, pochvalovala si i hygienické zázemí určené pro matky s dětmi: *A tam je sprška, přebalovací pultík, nějaká sedačka, jako nějaký sezení, takže tam je to takový strožejší, ale všechno jako můžeš. Můžeš si tam osprchovat prsa na kojení, můžeš osprchovat prdolu, můžeš jako všechno. Dále se Klára zmínila též o relaxační místnosti, která však primárně slouží jako odpočinková místnost pro studenty: *Tam máš kanape, pak tam máš ty vaky na sezení, koberec. To dítě si tam může lízt a tohle, je to v klidu. Je to za počítačovou učebnu, takže málokdo o tom ví. Většinou tam nikdo moc není.**

Klára je s výukou spokojená. Jako přínos studujícím maminkám by viděla možnost hybridní výuky. Dále zmínila existenci dětského koutku pro doprovod s dětmi: *Kdyby to tam bylo, tak to by byla úplná špica, jako to myslím, že by byla univerzita toho 21. století.*

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č.4 - ALŽBĚTA

Alžběta je čtyřiatvacetiletá studentka druhého ročníku magisterského stupně oboru český jazyk a speciální pedagogika v kombinované formě na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. Plynule navázala na stejný obor, který zde absolvovala v rámci bakalářského studia. Alžběta již v době studia pracovala ve školství, ve speciální škole. Na konci prvního ročníku magisterského studia Alžběta otěhotněla. V době rozhovoru byla Alžběta již v pokročilém stádiu těhotenství. Alžběta žije s jednatřicetiletým partnerem, jehož nejvyšší dosažené vzdělání je střední s maturitou.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

Na otázku, co Alžbětu vedlo k plánovanému rodičovství v průběhu vysokoškolského studia Alžběta bez váhání odpověděla: *Tak asi to nebyť potom stará maminka. Ale začít dřív v ideálním věku, aby byla pravděpodobnost zdravě se vyvíjejícího dítěte.* Alžběta pracuje s postiženými dětmi a ví, že rizika vzniku postiženého plodu u starších matek stoupají. Proto se rozhodla mít dítě v době, kdy jsou tato rizika nižší. Karolína přerušovat studium nemíní. O uznané době rodičovství ale slyšela a miní si o ni zažádat: *Ano a na základě dohody se studijním oddělením mám v plánu si toto podat někdy v průběhu ledna, a jako takovou jako pojistku. Rezervu, kdyby se cokoli stalo, tak at' potom s tím nejsou potíže, ale mám v plánu dále pokračovat ve studiu.*

Alžběta neočekává mnoho výhod na studiu s dítětem. Jednou z očekávaných výhod však spatřuje v rozptýlení pozornosti mezi studium a dítě. *Tak možná to má tu výhodu, že už se člověk nebude tolik zabývat školou, ve smyslu to tak prožívat, tolik se stresovat, nebude tolik nervů, že bude mít i mnohem důležitější věci na starost. Nicméně tím nemyslím, že bych studium nikoliv flákala, nýbrž nebudu ho tak hrotit do extrémů jako doposud.* Mezi možné nevýhody řadí Alžběta nedostatek času na studium či potíže s dojížděním. Alžběta vyjádřila též obavy z neochoty některých vyučujících vycházet mladým maminkám vstříc ohledně termínů seminářů a zkoušek.

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Karolína má po narození dítěte v plánu své miminko kojít. *Když jsme nad tím přemýšleli s partnerem, tak vzhledem k tomu, že mám plnou podporu rodiny i jeho, tak máme v plánu, že tu bude dojíždět nějaký rodinný příslušník se mnou nebo přímo partner a bude hlídat mimčo v době, kdy já budu jo na přednášce nebo když budu konat nějakou zkoušku, a vždy to vymyslíme tak, aby kdyby to dítě mohlo být nakojeno, kdy potřebuje.* O slaďování rodinného a studijního života nemá Alžběta dosud jasné představy. Z řad široké rodiny má již nyní nabídky vožení kočárku či hlídání. Alžběta si dokáže představit případný konflikt rolí matka – studentka, ke kterému by v budoucnu mohlo dojít: *Možná v okamžiku, kdy budu vědět, že se musím učit na zkoušku, a v tu samou dobu budu mít dítě nemocné, tak to bude hodně o prioritách. A o tom jak.. do jaké míry budu mít tu podporu a pomoc.* Nicméně jedním dechem dodává, že věří v podporu a pomoc rodiny. Taktéž kalkuluje s tím, že miminko bude spavé, a tudíž jí vznikne dostatek prostoru na vzdělávání.

PODPORA PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Na dotaz jaké má Alžběta povědomí o legislativních opatřeních týkajících se studujících matek Alžběta odpovídá: *Tak o tom nemám vůbec žádné ponětí. Ani jsem to nikde nestudovala, nikde jsem to nečetla... A možná se teda na základě tohoto na to podívám. Ale vůbec nevím o tomto nic. Nevím o žádných výhodách, nevýhodách, možnostech, o legislativě.* Alžběta již komunikovala se studijním oddělením, kde jí bylo doporučeno zažádat o uznanou dobu rodičovství. Tu bere Alžběta jako pojistku pro případ komplikací. Alžběta se studiem vnitřního řádu UP nezabývala. Veškeré informace čerpala přímo z komunikace se studijním oddělením, s nímž je velice spokojená: *Tak na webových stránkách jsem teda asi zatím nic nehledala, ale s reakcí studijního oddělení jsem byla velmi spokojená. Vyšli vstříc, byli milí. Vysvětlili mi to několikrát, neboť jsem to hned napoprvé nepochopila všechny informace a nepojala, takže spíš asi furt takhle v pořádku. Ale na webových stránkách jsem se nedívala, to nevím.*

Do budoucna plánuje Alžběta využívat kojící místnost a v případě hybridní výuky také toto podpůrné opatření. Na dotaz, zda existuje něco, co by jí ulehčilo studium v době rodičovství odpovídá: *Tak možná právě například individuální plán už v období těhotenství. To by se hodilo právě i z důvodu, že se můžou vyskytnout zdravotní komplikace. A ta maminka je na například neschopence chce studovat, je schopna studovat, ale ta neschopenka jí znemožňuje jako kdyby dojíždět na fakultu. Pokud by existovala možnost individuálního plánu, tak by to bylo určitým způsobem řešení, že například by měla omezenou přednášku a podobně. Mohla by si domluvit individuálně termín zkoušky... Dále by byl fajn hrací koutek pro děti.* Alžběta vidí přínos

v potenciální místnosti pro doprovod s dětmi, kde by hluk dětí nevyrušoval ostatní studenty. Studovat na základě individuálního plánu, který je nabízen až v rámci uznané doby rodičovství, by umožnila také těhotným ženám na rizikovém těhotenství.

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č.5 - SÁRA

Sára je šestadvacetiletou studentkou bakalářského studia učitelství matematiky a přírodopisu na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. Sára je momentálně ve třetím ročníku studia. Sára otěhotněla v průběhu druhého ročníku. V době rozhovoru měla jedno dvouměsíční dítě. Sára žije se svým jednačtyřicetiletým manželem, jehož nejvyšší dosažené vzdělání je střední ukončené maturitou. Také Sára již pracovala ve školství, nyní je na rodičovské dovolené.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

Sára uvádí, že pro ni studium není překážkou v mateřství: *No tak jelikož to jakoby studuju už dálkově rovnou, tak pro mě jako nebyl rozdíl mezi tím, že bych chodila do práce a byla na mateřský, jakože jsem to nebrala, že by to byl nějaký jako problém přitom studovat. Takže jsme děti prostě chtěli. A byl na to ten správný čas.* Sára se rozhodla rovnou pro kombinovanou formu studia. Při této formě mohla zároveň pracovat, mateřství chápe jako substituci za práci. Nevidí důvod, proč mateřství kvůli studiu odkládat. Sára přerušovat studium prozatím nehodlá. Uznanou dobu rodičovství již má vyřízenou, zatím se však nenašel důvod pro její využití. Sára chce dostudovat ještě před nástupem do zaměstnání. Rodičovskou dovolenou vidí jako vhodný čas ke studiu. *Jako chci, rozhodně jako při tady tom, jakoby rodičovství to dokončit, no stihnout. Jakože ještě než půjdu do práce, protože nedokážu si představit jako pracovat, mít děti a studovat do toho. To už mě přijde jako hodně. Takže. Rozhodně teď, jako když je malej prcek, tak si myslím, že to má výhodu v tom, že ještě nepotřebuje takovou pozornost a vlastně se dá jako při tom studovat mnohem líp, že mám jako více času než v zaměstnání.* Do budoucna však očekává určitá negativa. Uvědomuje si, že s vývojem dítěte bude postupně času na studium ubývat: *No do budoucna si myslím, že tu pozornost bude potom potřebovat větší a ten čas na studium bude mnohem menší. Takže tam už bude muset nastoupit asi pomoc. Rodina, abych zvládla dostudovat.*

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Sára své malé miminko kojí. Do školy s ní jezdí manžel, který dítě v době matčiny nepřítomnosti hlídá a v případě potřeby jde Sára své dítě nakojit. *No, minimálně než začneme aspoň trošku s příkrmama, tak ten půlrok určitě chci jenom takhle. Takže tam jezdí vlastně manžel se mnou do školy, abych zvládla kojit při tom.* Sára jako ostatní dotázané vnímá kojení pozitivně a chce jej svému dítěti alespoň v brzkém věku dopřát.

Rodinný a studijní život se Sáře zatím daří sladřovat. *Snažím se tak jakože primárně, když mi vlastně miminko usne, tak se jakoby tomu věnovat, když je muž v práci, ale někdy to nejde, takže mi pomáhá, že vlastně muž hlídá a já se potom můžu chvíli věnovat studiu sama.* Sára shledává ve svém manželovi velkou oporu. Manžel jezdí se Sárou a miminkem na fakultu, kde o dítě v době, kdy má Sára výuku, pečuje. O dítě se v případě potřeby postará též doma a dopřeje Sáře čas na její vzdělávání. Kromě manžela se Sáře nabízí také její matka, babička dítěte. Sára má tedy ke studiu v době mateřství dobré zázemí.

Aby se Sára vyhnula konfliktu rolí, přemýšlí nad prodloužením studia o rok. *Jako hodně přemejšlim o tom, že si jako prodloužím, že to nezvládnou všechno teď v třetáku jako naráz. Jako ve smyslu, bakalářka i státnice.* Nicméně spoléhá na pomoc manžela, který je pro Sáru velkou podporou. *No, my jsme jakože s manželem hodně nastavený tak, že si jako fakt snažíme navzájem podporovat ve snech, který máme, takže teď nastal ten čas, jako kdy já si plním ten sen a on ho měl předtím. Takže si myslím, že ten konflikt by neměl nastat.*

PODPORA PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Sára má vyřízenou uznanou dobu rodičovství. Do budoucna miní studium prodlužovat. Výhodu spatřuje právě v možnosti bezplatného prodloužení studia v době uznané doby rodičovství. K dostupnosti informací studujícím matkám se Sára vyjadřuje následovně: *No tak to bych řekla, že asi jako nemám žádný takhle oficiální informace o tom. Že opravdu jenom v tom studijním plánu. Že by o tom vlastně měli nějaký newslettery, nebo takhle tak to jsem nezaregistrovala vůbec, což je škoda, protože si myslím, že zrovna pedagogická fakulta by je mohla mít.* Instrukce, jaké náležitosti je potřeba vyřídit, má od spolužaček, které si prošly obdobnou situací. Sára by ocenila krátké shrnutí informací prostřednictvím např. letáku či posteru.

Z podpůrných opatření určených studujícím matkám využívá Sára kojící místnost. *No, mohlo by jich bejt na tu fakultu klidně víc, protože vlastně v pátek, když se tam scházíme kombinované studium, tak právě asi v tom kombinovaným studiu je nejvíc dětí a docela je to tam*

jako naplněný. Na přebalování se tam dostanem, ale potom třeba na kojení už musím někde jinde, protože je to tam zabraný. Sára si stěžuje na přetíženost kojící místnosti. Vzhledem k velkému počtu kojících studentek je místnost častokrát obsazená, a tak jí nezbyde, než nakojit jinde. Minulý rok bylo též možné využívat hybridní výuky, v současné době se od ní však ustupuje. Sára se v době těhotenství zúčastňovala online výuky a vyhovovalo jí to. Tuto možnost by ocenila i do budoucna. Dále by se jí líbilo, kdyby mohla vzít dítě s sebou do výuky. Asi by mi zjednodušilo, kdyby třeba byla i možnost, jako si vzít malýho klidně do hodiny nebo tak, protože zatím jsem žádný...jako nikoho takovýho nepotkala. Tak. Možná bych i mohla, ale vůči tomu mám asi ostych. Sára přemýšlí, kde bude manžel trávit s dítětem čas, až se začne pohybovat. I když jakoby on si dělá ten čas a prostor, aby mi tam vlastně pomohl a hlídal, tak vlastně nemá kde ho hlídat, že fakt jako je odkázanej na ty chodby.

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č.6 - BARBORA

Barbora je čtyřiatřicetiletá studentka bakalářského studia oboru učitelství pro mateřské školy. V době rozhovoru studovala Barbora druhý ročník. Barbora má již jedno bakalářské studium za sebou, a to knihovnictví a informační služby. Barbora však touží vykonávat profesi učitelky v mateřské škole, kde již před nástupem na mateřskou dovolenou pracovala. Jelikož jí však chybí příslušné vzdělání, je nucena si jej dodělat, aby tuto profesi mohla vykonávat i do budoucna. V období, kdy byl rozhovor pořizován, měla Barbora tři děti, přičemž nejmladšímu bylo pouhých pět týdnů. Barbora žije s šestatřicetiletým manželem, jež disponuje středoškolským vzděláním s maturitou. Manžel pracuje v informačních technologiích, což mu umožňuje vykonávat práci z domu.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

U Barbory je hlavním důvodem studia v době brzkého mateřství vnější motivace. Jelikož si přeje vykonávat profesi učitelky v mateřské škole, potřebuje mít minimálně bakalářský titul z pedagogiky předškolního věku. Proč se rozhodla pro plánované mateřství v průběhu studia Barbora odpovídá: *No my jsme s manželem vždycky chtěli tři děti a já jsem je chtěla stihnout před pětatřicátým rokem, takže... takže asi jako bych, řekla hlavně věk.* Barbora chtěla velkou rodinu. Věk byl pro ni důležitým faktorem, se kterým kalkulovala. Po pětatřicátém roku života matek roste riziko vrozených vývojových vad plodu. I z toho důvodu chtěla skloubit studium s mateřstvím, jelikož se nechtěla ani jednoho dobrovolně vzdát.

Barbora pokračuje po porodu ve studiu a přerušovat jej ani do budoucna nemíní. O uznanou dobu rodičovství si nežádala, jelikož ji nezná a tudíž ani o výhodách z ní plynoucích nikdy neslyšela.

Barbora na studiu v době brzkého rodičovství neočekává žádné výhody. Jelikož má již dvě starší děti, kterým se musí věnovat, nepřinese jí další dítě více času na učení, a to ani v době jeho spánku. Barbora studium nebere ani jako extra čas pro sebe, kdy by se mohla věnovat jiným skutečnostem nežli jen mateřství. Své miminko bere s sebou do školy na přednášky, čas ve škole tedy tráví s dítětem. *A já nevím, jestli si odpočínu jakoby od toho dítěte, protože mám prostě v plánu.... V plánu ho brát s sebou, dokud to půjde, dokud nebude ložit a spíš tam je jako z mé strany nějaká obava toho, že jakmile začne se prostě víc projevovat, začne*

třeba ložit, nebo něco, tak budu muset řešit nějakým způsobem hlídání kojeneho dítěte. Barbora tedy vnímá spíše negativa spojená se studiem době brzkého mateřství.

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Barbora dlouhodobě kojila obě dvě starší děti a plánuje kojit i své třetí dítě. Mezi důvody proč kojit uvádí následující: *Jednak určitě je to pro mě pohodlné kojit. Je to mnohem levnější, než kupovat mlíko. Je to prostě pro to dítě zdravé. My máme v rodině nějaké jako zdravotní zatížení. Prostřední, která je těžký atopik, dokud jsem ji kojila, tak ten atopický ekzém byl prostě nějakým způsobem regulovaný. Pak se jí to strašně rozjelo, takže určitě, jako to je taky důvod, proč chci kojit. Je to vždycky po ruce.*

Barbořiny starší děti již navštěvují školku. Svůj rodinný a studijní život chce balancovat následujícím způsobem: *Takže když mi vlastně to mimino spí, tak tady píšu různé seminárky a trošku se učím, třeba i u kojení normálně prostě na elektronické čtečce. Nebo co nestáhnú, tak čtu.* Do budoucna počítá též s pomocí rodiny, zvláště manžela, který Barboru zastoupí jak v péči o děti, tak v domácnosti. Své rodiče má Barbora daleko a manželovi rodiče jsou stále zaměstnaní. Potenciální pomoc může najít také v komunitě sousedů, kteří si vzájemně pomáhají. V rozhovoru vyjádřila však jisté obavy z budoucnosti: *Jsem myslím si celkem realistická, no a taky se samozřejmě trošku bojím, jestli to studium dokončím. Protože vím, že rodina je pro mě prostě prioritá. Rodina je pro Barboru prioritá, což Barbora v průběhu rozhovoru několikrát zopakovala. Pokud by mělo dojít ke konfliktu role matky a studentky, mateřství má pro ni absolutní přednost.*

PODPORA PEDAGIGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Barbora nemá žádné povědomí o legislativě, která se vztahuje na studující matky. Sama si nic nevyhledávala, jelikož tuto potřebu necítila. Barbora si velice pochvalovala přístup vyučujících na fakultě. Přímo uvádí: *A co jsem se domlouvala s těmi vyučujícími, ještě když jsem byla těhotná, tak všichni mě jako vyšli přímo vstříc, že jako jsem neměla pocit, že vůbec něco takového potřebuju.* V oblasti poskytování informací vidí ovšem Barbora jisté mezery. *Je zde prostor pro zlepšení. Jako přijde mi, že informace, které nám jsou poskytovány, tak je musím velmi těžce hledat.*

Barbora vyjádřila také nespokojenost s nepřítomností zázemí pro doprovod s dětmi na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. *Vážně mě to moc překvapilo. Já jsem teďka vlastně byla s tím miminkem poprvé na fakultě a velice mě překvapilo, že na to, že to je pedagogická fakulta, kde prostě většina učitelek jsou prostě ženy, tak tam není*

pořádné zázemí pro rodiče s dětmi... No, já jsem byla na Masarykově univerzitě na Pedagogické fakultě, ale v rámci úplně něčeho úplně jináčího a tam prostě obrovský jako zázemí pro děti, kde se dá prostě nakojit, kde je koberec. Kde ty děcka si můžou ložit, nemusí tam být s maminkama. Můžou tam mít nějakou jinou pečující osobou. Barbora využívá kojící místnost, a to primárně k přebalování miminka. Stěžovala si však na její extrémní vytíženost a tvorbu front v době přestávek.

Barbora dále podala návrh na lepší značení bezbariérového přístupu pro vjezd kočárků. Výtahem jsem se vlastně dostala všude. Možná by bylo fajn nějak označit, jak jako s tím kočárem se na tu fakultu dostat, protože vlastně tím, jak v tom hlavním vstupu jsou, jsou ty schody. Tak by možná bylo fajn jako, aby bylo víc znát, kudy se dá dostat na fakultu bezbariérově.

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 7 - PAVLA

Pavla je čtyřiatřicetiletou studentkou třetího ročníku bakalářského oboru sociální pedagogika na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V době výzkumu měla Pavla čtyři děti ve věku osmi let, sedmi let, pěti let a půl roku. V rámci plánovaného rodičovství otěhotněla Pavla na konci prvního ročníku. Pavla studium nepřerušovala, s dítětem nyní studuje půl roku. Pavla již v minulosti vysokou školu studovala, avšak neúspěšně. Pavlin manžel je sedmatřicetiletý vysokoškolsky vzdělaný muž, který se živí podnikáním.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

V době, kdy měla Pavla tři děti, stála před rozhodnutím, jak postupovat dále. Na jedné straně si přála vystudovat vysokou školu. Na straně druhé bylo ve hře početí čtvrtého potomka, jehož s manželem chtěli. Pavla však nechtěla studovat a zároveň pečovat o miminko. Nakonec dala přednost vzdělání. Avšak v průběhu studia si Pavla situaci znovu promyslela a na konci prvního ročníku otěhotněla. Pavla již v minulosti studovala, a proto ví, co ji čeká. Přiznává, že v případě obtíží kalkuluje i s přerušением studia. Pavla si vyřídila též uznanou dobu rodičovství, na základě níž by v případě potřeby mohla Pavla studium přerušit.

Jelikož Pavla studuje již druhou vysokou školu a předchozí studium bylo neúspěšné, měla by za nynější studium platit. Díky uznané době rodičovství je však od placení oproštěna, což vidí jako velkou výhodu. Jako druhé pozitivum uvádí následující: *No tak možná že mám doma trošku úlevy, že jakoby...můžu se jít učit a nemusím třeba...mít pořád 24 hodin denně... děti na krku.* Pavla použila samozřejmě nadsázku. Z komunikace však vyznělo, že se Pavla ráda realizuje i mimo domácnost a dobu strávenou vzděláváním si užívá. Nalézáme zde tedy prvky vnitřní motivace. Z možných nevýhod jmenovala Pavla pouze časovou náročnost, které s sebou studium přináší.

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Kojení považuje Pavla za přirozenou součást mateřství. V době, kdy je Pavla na fakultě, se o miminko stará manžel, který Pavle nosí dítě na kojení. *Kojení považuju za velmi důležitý a přínosný a..a... Už jsme.... už jsme to praktikovali tak s manželem, že jsem prostě byla na přednášce. On mě tam dal dítě a já jsem kojila během přednášky.* Pavla má strach, že by v případě krmení z lahve mohly nastat problémy s produkcí mateřského mléka, proto chce kojit pouze přirozeně. Dodává: *Musím se smířit s tím, že prostě ten první rok dítě mám pořád u sebe, v podstatě, no...*

Aby Pavla sladila rodinné a studijní povinnosti, snaží se do chodu domácnosti zapojit také tři starší děti. *No tak spoustu kompetencí přenáším na... na ty, co už jako jsou schopný, takže prostě musí pracovat i ten pětiletý.* Mezi činnostmi, které Pavla deleguje na děti patří skládání prádla, krmení nejmladšího dítěte či pomoc při vaření. Velkou pomoc shledává Pavla v manželovi, který v době Pavliny přítomnosti na fakultě pečuje o nejmladší dítě a nosí jej na kojení, tak v širší rodině, která hlídá starší děti. V době, kdy se Pavla připravuje do školy, pečuje o jejich děti manžel. Pavla se též snaží učit, když jsou starší děti ve škole a školce. *Snažím se třeba hodinu, dvě, průběhu dne nějak vyšetřit, ale spíš to je takový, jakože po přestávkách, že... že mám počítač jakoby zaplej..aa když je chvílička, tak tam odskočím něco udělat.* Někdy se Pavla učí také večer v závislosti na tom, zda všechny děti spí, či nikoli.

Na otázku, zda Pavla pociťuje konflikt rolí matky a studentky se mi dostalo odpovědi: *No, tak to je neustále (smích). Každou minutou mám konflikt. Do čeho se pustím...* Pavla se snaží čas co nejvíce organizovat, aby se do konfliktních situací dostávala co nejméně. *No tak asi nejlepší plánování a plánování. Prostě diář a psát si tam, co je potřeba udělat a mít jakoby nějaký realistický plány a nehroutit se, když se prostě nedaří je plnit no.* Přesto cítí tenzi mezi svými očekáváními a realitou jak v roli studenta, tak matky. *No nejsem dokonalý student (smích). Ani dokonalá matka... jakože jasný, prostě dělám spoustu kompromisů. Ikdyž jsem spíš takovej člověk, kterej chce mít všechno jako dopodrobna a..A pünktlich.. tak to jsem taky....přijde mi to prostě jako těžký, no se s tím třeba někdy smířit. Jo, takže to není ideální, jak bych chtěla.*

PODPORA PEDAGIGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Pavla byla obeznána se základními legislativními opatřeními, která jsou určena studujícím matkám s dětmi do tří let. Věděla, nač lze využít uznané doby rodičovství, i že má právo na bezplatné přerušování studia. V jejím konkrétním případě využívá též uznané doby rodičovství k zajištění bezplatnosti studia. S komunikací se studijním oddělením je Pavla spokojená, pochvaluje si ochotu tamních studijních referentů. Komplikace se však vyskytly při komunikaci přes datovou schránku. *No, to bylo tak, že my jsme to chtěli řešit přes datovou schránku a oni na studijním to asi úplně neznali, nebo prostě s tím měli problém, tak se jim to nějak vysvětlilo a už pak dobrý. No ale že...že, že na začátku s tím byla komplikace.*

Pavla většinu výuky absolvuje v budově Cyrilometodějské fakulty Univerzity Palackého. Zde se namísto kojící místnosti nachází místnost studentská, kterou s manželem občas využívají. Kojící místnost na Pedagogické fakultě dosud nevyužila. Manžel se s dítětem jednou uchýlil do místnosti relaxační, avšak nechodí zde nikterak pravidelně. *A jinak tu místnost. Já mám větší výuky na CMTF. Takže tam... Tam jakási studijní místnost funguje, to jsem za to velmi ráda. A jak to je na na PDF? Tam jsem vlastně já osobně nebyla, manžel tam myslím že byl... V nějaký ty místnosti pro tatínky a ta ne, to nevím, to nějak nemůžu hodnotit.*

Do budoucna by Pavla ocenila možnost hybridní výuky, jelikož dojíždění z místa bydliště jí trvá dvě hodiny a cestování s dítětem hodnotí jako náročné. Je jí však jasné, že tento požadavek není zcela realistický. Dále by Pavla zlepšila přehlednost informací na školním webu: *Tak je pravda, že když takhle vyhledávám něco na stránkách UPOLU, tak...tak to trvá poměrně dlouho.* Pavle se zde informace hledají těžce. Nakonec pak většinou kontaktuje studijní oddělení, odkud dostane relevantní informace.

PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 8 - MARKÉTA

Markéta je čtyřadvacetiletou studentkou bakalářského stupně oboru speciální pedagogika raného věku v kombinované formě. Markéta otěhotněla na konci třetího ročníku bakalářského studia, následně studium přerušila. Po roční pauze se Markéta vrátila ke studijním povinnostem. V době rozhovoru měla Markéta jedno dítě ve věku sedmi měsíců. Před otěhotněním byla Markéta zaměstnaná jako učitelka ve školce. Nástupem na vysokou školu si chtěla dodělat požadovanou kvalifikaci pro výkon profese, v níž již pracovala. Nicméně, předmět jejího zájmu se změnil a Markéta počítá s tím, že v oboru nejspíše nezůstane. Kromě jiného provozuje Markéta laktační poradenství, působí jako dula a pomáhá její matce s provozem kosmetického salónu. Markéta žije s jedenatřicetiletým manželem, jehož nejvyšší dosažené vzdělání je střední s maturitou.

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

Markéta se rozhodla počít dítě v průběhu studia, jelikož se již na miminko cítila připravená a studium jí nepřipadalo jako žádná překážka. Markéta začala studovat, aby získala kvalifikaci pro výkon profese učitelky v mateřské škole. Její preference se však změnily. Přestože počítá Markéta do budoucna s jiným zaměstnáním, školu si přeje dokončit pro úsilí a čas, které do studia vložila. *Já jsem učitelka ve školce, takže jsem vlastně šla na tu specku s tím, že bych tímhle směrem dál šla. Což teda se nakonec jako asi jeví tak, že se k tomu úplně vracet jako nechci, ale tím, že už je to rozdělaný, tak to je jako v mém zájmu dokončit.*

Na otázku, zda si Markéta vyřídila uznanou dobu rodičovství a zda přerušila studium, Markéta odpovídá: *Využila jsem na jeden rok. Z toho důvodu, aby vlastně ten začátek nebo ty první měsíce jsem se prostě mohla v klidu věnovat miminku i vlastně konec toho těhotenství, abych se mohla věnovat sobě. A potom jako nějak v klidu, když budeme zajatý všichni pohromadě, tak se ke studiu zase vrátit.* Markéta studium přerušila ještě dříve, než jí byla schválena uznaná doba rodičovství. Do budoucna by tato skutečnost však neměla mít na Markétino studium žádný vliv. V případě potřeby jí bude další přerušení díky uznané době rodičovství totiž umožněno.

Markéta spatřovala jako jednu z výhod studia v době brzkého mateřství více času na vzdělávací aktivity. Realita je ovšem jiná. *Tak výhody.... mi jako přišlo vlastně před*

tím porodem, že jako teoreticky by mohlo být víc času na tu studium s tím miminkem. Nevýhoda je to, že to tak ale vůbec není (smích). Že ta skutečnost je úplně jako jiná než ta představa. Další nevýhodu Markéta spatřuje v dlouhotrvajícím dojíždění s miminkem. Přesun na fakultu jí trvá více než dvě hodiny. Jako problém vidí též sehnat hlídání pro svého potomka v době vyučování. Naopak jako výhodu udává vyšší motivaci ke studiu, než když člověk chodí do práce. Možná třeba nejsem zas tak zahlcená prací a v rámci toho oboru, který studuju, že... se v tom třeba člověk, jako se do toho snáz, položí. Má na to tu energii a podobně. Markéta uvádí též pozitivum ve změně činnosti: Je to zase něco, nějaká změna v tom každodenním životě. Takže potom, když už se do toho člověk dá, tak je to fajn. Na studiu s malým dítětem tedy Markéta shledává jak pozitiva, tak negativa.

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Markéta má ke kojení velice pozitivní vztah i vzhledem k tomu, že působí jako laktační poradkyně. Vzhledem ke svým znalostem odmítá krmit dítě z lahvičky, aby nedošlo k bojkotu kojení. *Miminko je kojený, takže holt prostě musí jet se mnou. A já musím odbíhat.*

Sklobení rodinného a studijního života je pro Markétu oříškem, zvláště i proto, že zcela neopustila sféru pracovní. Markéta provozuje laktační poradenství, je dulou a pomáhá s provozem kosmetického salónu. Studium nyní staví na poslední místo. *Tak vlastně jako je u mě prostě to studium... trošku na... na... nebo jako úplně vlastně na tý, na tý poslední koleji. Její představy o tom, jak zvládnout završení studia odpovídá: Jako nějak...nějak se to snažit.. snažit jako skloubit. Ani ne možná v tom jako skloubit, ale v tom se vlastně donutit něco dělat, protože ten čas jako není zas tak náročný najít, ale sednout si k té škole a něco dělat.*

Markéta dodává, že má velice podporující prostředí. Také její rodině záleží na tom, aby studium řádně a úspěšně dokončila. *Samozřejmě jejich přání je, aby.... aby jsem tu školu dokončila, takže i v rámci toho mě podporují v tom, že..... někdo se mnou jede, pohlídná nebo manžel mi dá prostor na to si k té škole sednout a něčemu se věnovat. Do hlídání dítěte se zapojuje i širší rodina, zvláště pak Markétina tchýně.*

PODPORA PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Markéta se o legislativní rámec vztahující se na studující matky s dětmi do tří let dosud nezajímala. *Upřímně ne: Vlastně tím, že tam v té škole jsem strašně málo a teďkon ...zatím jako většímu jeho života jsem v té škole nebyla, tak jsem jako se nesečkala s žádným problémem, kterej bych musela řešit a něco něco si zjišťovat. Takže vlastně ani nevím jako, jak se k tomu škola staví, jestli to je podporující, nebo ne. Ze zkušenosti mých spolužaček, který třeba měly miminko právě dva roky zpátky, když já jsem ještě neměla, tak vím, že normálně ho třeba měly prostě miminko u sebe v nosítku, klidně na přednášce prostě kojily, takže z tohohle jsem já dostala pocit, že asi jako docela podporují.* Markéta má vyřízenou uznanou dobu rodičovství a v rámci této doby přerušovala studium. Další přerušování již v plánu nemá. Prostředí Pedagogické fakulty Univerzity Palackého hodnotí jako podporující, a to i na základě zkušeností jejich spolužaček, které si prošly obdobnou zkušeností. Na dotaz ohledně spokojenosti s dostupností informací uvádí: *Jako myslím, že určitě, že možná ty informace někde jsou, ale jestli, tak jsou těžce dohledatelný a často složitě napsaný, takže mohlo by to být prostě mnohem jednodušší.* Přiznává, že se po informacích dostatečně „nepídila“, nicméně by uvítala jejich větší přehlednost a snazší dohledatelnost.

O kojící místnosti Markéta ví, ale nevyužívá jí. Markétě nevadí kojit kdekoli, vnímá to jako přirozenou součást mateřství. Markéta si posteskla pouze na přístup doprovodu s kočárkem do budovy. Nenašla vchod s bezbariérovým přístupem. Ten na fakultě existuje, avšak jeho označení je nejspíše nedostatečné. *Jako jediný, co mě teď tak úplně na první dobrou napadlo, aby se tam dalo dostat jednodušeji s kočárkem. Možná je nějaká cesta, o který nevím, ale hlavní vchod a mnoho schodů s kočárkem, aa tchýně do toho hlídající prostě není úplně ideální. Takže... Možná tam je nějaký vchod boční, nebo tak nevím, netuším.* Kromě této drobnosti Markétu nenapadá nic, co by mohlo vést ke zlepšení komfortu studujících matek. S přístupem je maximálně spokojená.

6.1 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

MOTIVACE K PLÁNOVANÉMU RODIČOVSTVÍ V PRŮBĚHU VYSOKOŠKOLSKÉHO STUDIA

První část výzkumu byla zaměřena na motivaci studentek k plánovanému rodičovství v průběhu studia. U respondentek převažovala vnější motivace, nicméně se objevovala též motivace vnitřní. Důvody k plánovanému rodičovství při studiu na vysoké škole se částečně shodovaly, roli zde hrály však rozmanité individuální faktory, díky nimž není možné získané poznatky generalizovat. Všechny studentky již před otěhotněním pracovaly, některé z nich (Martina a Klára) pak mateřství vnímaly jako nabídku více volného času na učení. Zde lze dítě vnímat jako pozitivní faktor podporující zvýšení kvalifikace. Jiné respondentky (Alžběta a Barbora) cítily tlak biologických hodin a k založení rodiny se tak rozhodly, aby minimalizovaly rizika spojená s pozdním rodičovstvím. Z toho důvodu nechtěly těhotenství odkládat na dobu po dokončení studií. Další skupina žen (Lydie, Sára a Markéta) po dítěti „prostě jen toužila“ a studium s dítětem nevnímala jako překážku. Výjimečný případ pak reprezentuje Pavla, která původně chtěla volit mezi studiem a čtvrtým dítětem. Rozhodla se pro studium a zvýšení své konkurenceschopnosti na pracovním trhu. V průběhu studia však své stanovisko přehodnotila a v důsledku touhy po větší rodině plánovaně otěhotněla.

Mezi očekávané či shledávané výhody studia v době brzkého rodičovství uvedla Martina, Klára, Sára a Markéta více času na studijní aktivity, pět respondentek vnímá studium v době mateřství jako čas vyhrazený k vlastnímu seberozvoji a seberealizaci. Martina pak studium v mateřství vnímá jako prostředek utužování partnerského soužití, Alžběta jako možnost rozdělit pozornost mezi více činností, a tedy nevnímat studium jako prioritu. Pro Markétu znamená studium v době rodičovské dovolené nový impulz k učení a zvýšení chuti do vzdělávání. Barbora na studiu v době brzkého mateřství neshledává výhody žádné. Z uvedeného výčtu lze konstatovat, že pro mnohé maminky je mateřstvím posilována vnitřní motivace ke studiu.

Mezi nejčastěji udávané nevýhody studia v době brzkého mateřství byly jmenovány problémy se zajištěním hlídání dítěte a potíže s dojížděním s malým dítětem. Šest respondentek zmínilo časovou náročnost studia. Můžeme si tedy všimnout protichůdných tvrzení, kdy studentky na jedné straně očekávají více času na studium (ve vztahu ke studiu při práci), zároveň si ale uvědomují časovou náročnost vysokoškolského studia, kde je množství času využito na tvůrčí činnost spojenou s přípravou seminárních prací a učení na zkoušky, což se promítá do času stráveného s rodinou. Lydie pak uvádí častou nemocnost dětí jako

faktor, který jí čas na studium ubírá. Klára navíc negativně hodnotí pocit sníženého respektu směřujícího od vyučujících ke studentům kombinované formy studia, kam patří i velké množství studujících matek.

Čtyři z osmi studentek požádaly o uznanou dobu rodičovství. Studentky, které o ni nepožádaly o její existenci a funkci ani netušily. Šest respondentek dosud studium nepřerušilo a ani o přerušení neuvažují. Markéta přerušovala studium na rok, aby měla čas na sebe a sžití se s dítětem. Pavla s možným přerušením v případě nutnosti kalkuluje.

PŘEDSTAVY O SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A STUDIJNÍHO ŽIVOTA

Všechny dotazované studentky bez výjimky své děti kojily. V rozhovorech zazněly argumenty podporující kojení jako budování vztahu mezi matkou a dítětem, zdravá forma krmení, snadné uspávání či pohodlnost kojení. Všechny matky jezdily do školy se svými malými dětmi, které v průběhu výuky hlídal příslušník rodiny, povětšinou manžel nebo babička dítěte. V případě potřeby tak mohly studentky své dítě kdykoli nakojit.

Z osmi účastnic pociťovaly konflikt rolí pouze Pavla a Markéta, přičemž pouze Pavla jej vyjádřila zcela explicitně. Pavla uvádí, že konflikt rolí prožívá téměř neustále. Markéta pak naznačila, že je pro ni skloubení rodinného, studijního a zároveň pracovního života tvrdým oříškem. Alžběta, která je teprve těhotná, si konflikt rolí umí představit, a to v případě, pokud bude dítě v době plnění jejích studijních povinností nemocné. Zbýlých pět účastnic výzkumu konflikt rolí neprožívá. Prioritou je pro ně rodina, kterou staví nade vše a kterou upřednostňují. Dvě z nich se dokonce vyslovily v tom smyslu, že případné nedokončení studia jimi nebude prožíváno intenzivně negativně.

Mezi nejčastější strategie slaďování rodinného a studijního života uváděly respondentky využití doby spánku, popřípadě kojení dítěte, k vlastním vzdělávacím aktivitám. Kromě toho všem dotázaným (vyjma Alžběty, která ještě neporodila) pomáhá též partner i širší rodina. Mohou se tedy učit také v době, kdy se o dítě stará partner/manžel či prarodiče dítěte. Jedna z respondentek (Lydie) pak praktikuje zajímavou strategii, jež je založena na výkonu studijních aktivit v brzkých ranních hodinách. Pavla se pokouší mimo jiné učit rovněž v krátkých časových úsecích, kdy jsou starší děti ve vzdělávacích zařízeních a její miminko nevyžaduje momentální pozornost. Dvě účastnice výzkumu (Lydie a Klára) kvitovaly možnost online výuky v době coronavirové pandemie. Dle jejich slov jim online studium významně ulehčilo život, jelikož nemusely nikam cestovat a zajišťovat hlídání pro své děti.

PODPORA PEDAGIGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO

Pouze jedna z dotazovaných studentek (Pavla) měla povědomí o legislativních opatřeních určených studujícím matkám pečujícím o dítě do tří let věku. Ostatní respondentky nebyly obeznámeny ani s paragrafy vztahující se na studující rodiče pečující o děti do tří let v zákoně o vysokých školách, ani ve vnitřním řádu Univerzity Palackého v Olomouci. Všeobecně byly dotazované ženy spokojené se vstřícným přístupem vyučujících ke studujícím matkám. O kojící místnosti respondentky věděly, jako limitující však některé uvedly její přetíženost. Některé studentky ji potom v důsledku krátkých přestávek a nebo vlastního přesvědčení nevyužívaly.

Mezi návrhy na zkvalitnění studia vysokoškolských studentek s dětmi do tří let byly jmenovány následující: zřízení parkovací zóny pro maminky s malými dětmi uvnitř areálu Pedagogické fakulty Univerzity Palackého, zavedení hybridní výuky jako podpůrného opatření pro studující matky, možnosti studia dle individuálního plánu již v době těhotenství, existence hracího koutku pro doprovod s dětmi, zvýšení přehlednosti informací určených matkám s dětmi do tří let věku na webu fakulty (nebo též vytvoření poserů nebo letáků) či lepší značení bezbariérového přístupu na fakultu pro vjezd kočárků.

7 DISKUZE

Cílem této bakalářské práce bylo reflektovat důvody, které vedly studentky vysokoškolských oborů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci k plánovanému mateřství v průběhu studia. Respondentky byly podrobeny rozhovoru, v němž odpovídaly na tři vytyčené výzkumné otázky. Zjišťována byla jejich motivace k plánovanému mateřství v průběhu vzdělávání, strategie sladování rodinného a studijního života a jejich znalost legislativních a podpůrných opatření poskytované Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého studujícím matkám. Tato bakalářská práce byla založena na kvalitativní analýze provedené na malém vzorku studované skupiny. Z toho důvodu nelze výsledky zobecňovat na širší populaci a vyvozovat z nich závěry. Diskuze tak bude sloužit k pouhému porovnání tendencí, které se u respondentek objevily, s tendencemi, které jsou uvedeny v jiných absolventských pracích či odborné literatuře. Na konec budou podány návrhy na zefektivnění opatření, která by mohla zkvalitnit či zjednodušit vzdělávací proces studentek Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, a to na základě návrhů samotných respondentek.

Cílem všech respondentek bylo dosáhnout na vysokoškolský titul, který jim umožní výkon povolání učitelky. U mnohých ale roste při studiu na rodičovské dovolené také vnitřní motivace. Vzdělání pro mnohé představuje zdroj seberealizace a rozdělení pozornosti mezi více činností. Zjištěné údaje se shodují s výsledky bakalářské práce Janušové (2016) *Vzdělávání matek na mateřské dovolené*. Mezi motivy, které účastnice výzkumu jmenovaly, patřila jak snaha dosáhnout lepšího postavení na trhu práce, tak uspokojení jejich potřeb seberealizace a seberozvoje.⁷⁷ Tyto motivy korespondují s pozitivy a očekáváními několika respondentek mé bakalářské práce. Podobná stanoviska přináší též Koláčková (2010), jež zmiňuje potřebu sebeuplatnění, intelektuální stimulace a potřebu dalších sociálních kontaktů matek s malými dětmi.⁷⁸ K podobným závěrům dochází také Kubáňová (2012). Některé respondentky jejího výzkumu zastávají podobný názor jako participantky našeho výzkumu, tedy že studující ženy s dítětem na rodičovské dovolené jsou ve výhodě oproti zaměstnaným ženám, jež zároveň

⁷⁷ JANUŠOVÁ, Nikol. *Vzdělávání matek na rodičovské dovolené*. [online]. Zlín, 2016 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/37306/janu%C5%A1ov%C3%A1_2016_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Jana Martincová.

⁷⁸ KOLÁČKOVÁ, Veronika. *Role sociální opory v dalším formálním vzdělávání mladých žen na rodičovské dovolené* [online]. Brno, 2010 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/0cehon/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lenka Hloušková, Ph.D.

studují a vychovávají malé dítě.⁷⁹ Tyto argumenty zazněly také na straně některých našich informantek (Martiny a Kláry). Obě dvě již pracovaly, obě si pro výkon své profese potřebují doplnit vzdělání a obě taktéž uvádí, že potřebovaly více prostoru na studium, než jim bylo dopřáno při výkonu zaměstnání. Martina již navíc v době zaměstnání a nástupu na vysokou školu dvě děti měla, rodičovskou dovolenou tak vnímá jako možnost získat více času na své vzdělávací aktivity.

Součástí naší studie bylo též zmapovat, zda mají naše respondentky vyřízenou uznanou dobu rodičovství a zda případně studium přerušily, či v něm kontinuálně pokračovaly. Uznanou dobu rodičovství měla vyřízenou polovina participantek našeho výzkumu. Studium doposud přerušovala pouze jedna studentka-matka, jedna jej potom v budoucnosti zvažuje. Rozvrstvením studujících studentek-matek a studentek-matek s přerušným studiem na Univerzitě Karlově se zabývalo šetření Ženíškové (2017), které bylo postaveno na kvantitativní bázi. Cílem studie bylo nalézt možná opatření, která by účinně pomohla studentkám-matkám zdárně studovat. Analýzou dat byla zjištěna struktura matek, které své studium v průběhu péče o dítě do tří let nepřerušovaly. Jednalo se převážně o matky bakalářských nebo magisterských programů, většina z nich pečovala pouze o jedno dítě do věku tří let. Průměrný věk studentek-matek, které studium nepřerušovaly, činil 30,18 let. Matky, které studium přerušily, vykazovaly věk mírně vyšší, a to 32,67 let. Většina studentek studovalo v kombinované formě. Jako signifikantní faktor pro nepřerušování se pak ukázala propracovanost podpůrných opatření na konkrétních fakultách Univerzity Karlovy. Nejméně studujících-matek s přerušným studiem bylo zaznamenáno na Pedagogické fakultě UK, následované Filozofickou fakultou. Na jmenovaných fakultách se nacházelo zázemí pro studující rodiče, zahrnující koutky pro děti nabízející různý typ péče. Hlavním důvodem přerušování byla však touha matek věnovat se svému dítěti naplno. Až posléze byla udávána nemožnost skloubit povahu studia s povinnostmi spojenými s narozením dítěte, či neschopnost skloubit studium s péčí o dítě díky nedostatku pomoci ze strany partnera či rodiny.⁸⁰

Všechny respondentky naší práce uváděly kladný vztah ke kojení. Svě děti kojily také v době, kterou trávily na fakultě. Tento komfort jim umožnil rodinný doprovod, který se o děti matek-studentek staral v průběhu jejich účasti na výuce. Lze tedy konstatovat, že naše

⁷⁹ KUBÁŇOVÁ, Marta. *Vliv studia matky na její rodičovství*. [online]. Zlín, 2012 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/19606/kub%C3%A1%20ov%C3%A1_2012_bp.pdf?sequence=1. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Eva Machů, Ph.D.

⁸⁰ ŽENÍŠKOVÁ, Aneta. *Studentky-matky na Univerzitě Karlově z pohledu šetření univerzity z roku 2017* [online]. Praha, 2017, s. 670 - 687 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://relik.vse.cz/2020/download/pdf/354-Zeniskova-Aneta-paper.pdf> Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Katedra demografie a geodemografie.

participantky získávaly silnou podporu rodiny, která jim pomáhala překonat nesnáze a skloubit život studentky se životem matky.

Konflikt rolí prožívaly pouze dvě z dotazovaných, přitom pouze jedna jej vyjádřila explicitně. Jedna z respondentek dítě teprve čekala. Ta si představuje jako situaci, kdy by mohlo dojít ke konfliktu mezi mateřskými a studijními povinnostmi, stav, kdy je dítě nemocné a vyžaduje zvýšenou péči, zároveň jsou však očekávány studijní výkony. Zbytek respondentek konflikt rolí neprožilo ani neprožívá. Na první místo kladou rodinu, a to i na úkor studijních záležitostí. Na vrchol žebříčku priorit kladly rodinu též participantky diplomové práce Doleželové (2016). Tak jako v naší práci, tak i zde se nacházely dvě pomyslné skupiny žen. Jedna skupina byla zaměřena především na rodinu a upozadovaly studijní výsledky, druhá skupina pak nemožnost věnovat studijním povinnostem dostatek času vnímala záporně.⁸¹

Jako možné strategie sladování rodinných a studijních povinností uváděly studentky učení se v době spánku nebo kojení dítěte. Jedna respondentka praktikuje neobvyklou strategii, jež je založena na výkonu vzdělávacích aktivit v brzkých ranních hodinách. Většina respondentek též k učení využívala doby, kdy péči o dítě zajišťoval otec dítěte. Všechny oslovené studentky zdůrazňovaly velkou angažovanost rodiny na jejich vzdělání. Na prvním místě vždy vyzdvihovaly pomoc manžela či partnera, většina též oceňovala zapojení širší rodiny. Zjištění korespondují s výsledky diplomové práce Koláčkové (2010), jež zkoumala roli sociální opory v dalším formálním vzdělávání mladých žen na rodičovské dovolené. Koláčková zde uvádí protektivní účinky sociální podpory na ženy, jež se rozhodly pro další formální vzdělávání.⁸² Důležitost partnerské pomoci vyzdvihuje ve své diplomové práci také Kučerová (2022). Ta uvádí podporu partnera jako stěžejní aspekt koordinace studijního a rodinného života žen. Vděk vyjadřovaly účastnice výzkumu též za pomoc od babiček dětí.⁸³

Poslední část bakalářské práce byla věnována podpoře Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci studentkám-matkám. Ze získaných dat vyplývá, že většina studentek-matek nebyla obeznámena s legislativními opatřeními, která jsou studujícím matkám vysokých škol určena. Celkově však naše respondentky oceňovaly vstřícný a podporující přístup vyučujících Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. Pouze Klára nabyla dojmu, že je na studenty kombinovaného studia, k nimž se studující matky řadí, nahlíženo s despektem. Mezi návrhy na vylepšení podpůrných opatření, která by studentkám-matkám usnadnila

⁸¹ DOLEŽALOVÁ, Kateřina. *Mladé ženy v roli matky a studentky*.

⁸² KOLÁČKOVÁ, Veronika. *Role sociální opory v dalším formálním vzdělávání mladých žen na rodičovské dovolené*.

⁸³ KUČEROVÁ, Tereza. *Profesní a osobní růst žen na mateřské a rodičovské dovolené*.

vzdělávání, uvedly respondentky možnost individuálního vzdělávání již v době těhotenství, možnost hybridní výuky, zvýšení přehlednosti a dostupnosti informací určených studentkám-matkám, lepší značení bezbariérového přístupu na fakultu či vytvoření místnosti určené dětem a jejich doprovodu. Poslední jmenovaný bod by uvítalo nejvíce dotazovaných respondentek. Výsledky výzkumu, jenž byl proveden na Ostravské univerzitě a který se zabýval zájmem studentů o zřízení dětského koutku na univerzitní půdě⁸⁴, korespondují s návrhy několika respondentek této bakalářské práce. Stejně závěry vyjadřuje též studie Ženíškové (2017), která udává podpůrná opatření realizovaná fakultami Univerzity Karlovy jako jeden ze stěžejních faktorů pro nepřerušování studia matek-studentek v průběhu péče o dítě do tří let věku. Fakulty s nejnižší mírou přerušování studia matek-studentek disponovaly dětskými koutky poskytující různé typy péče. Ženíšková dokonce uvádí omezenou možnost zajištění péče o dítě/děti jako faktor proti opětovnému návratu ke studiu vedoucí k nutnosti jeho ukončení. Výsledky šetření pak ukazují, jaké faktory ze strany univerzity by matky s přerušovaným studiem uvítaly a vedly je k aktivnímu studiu při péči o dítě do tří let. Mezi jmenované patřily dlouhodobé (celodenní) i krátkodobé hlídání dětí a větší možnost modifikace studia, jež by bylo založeno zvláště na domácí přípravě a samostudiu.⁸⁵ Uvedené aspekty se shodují s některými požadavky participantek naší bakalářské práce. Otevření dětského koutku či možnost hlídání, např. studenty PdF by bylo pro zdejší studující rodiče velikým přínosem.

⁸⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Založení dětského koutku na univerzitě aneb rodičovství a studium v přiběžích.*

⁸⁵ ŽENÍŠKOVÁ, Aneta. *Studentky-matky na Univerzitě Karlově z pohledu šetření univerzity z roku 2017.*

8 ZÁVĚR

V České republice existuje několik bakalářských / diplomových prací, které se tématu studia v době mateřství věnují. Vědecké články se však povětšinou zabývají tématem konfliktu role matky a role pracovní. Mezi zahraniční odborné studie, věnující se matkám - studentkám patří práce Quimby a O'Brien z roku 2006 - *Predictors of Well-Being Among Nontraditional Female Students With Children*, Taylor, MacNamara, Groskin, a Petras z roku 2013 - *Medical Student-Mothers*. či Trepal, Stinchfield, & Haiyasoso z roku 2014 - *Great Expectations: Doctoral Student Mothers in Counselor Education*. Za přínosnou považuji diplomovou práci od Kateřiny Doležalové z roku 2016 – Mladé ženy v roli matky a *studentky*.

Tato bakalářská práce se zabývala plánovaným rodičovstvím vysokoškolských studentek bakalářských a magisterských oborů Pedagogické fakulty v Olomouci. Cílem bylo identifikovat motivy, které studentky k založení rodiny při studiu vedly, poskytnout náhled na možná pozitiva a negativa studia při mateřství a nalézt strategie, jež využívají studentky-matky ke sladování studijního a rodinného života. Součástí našeho výzkumu bylo též sondování znalostí legislativních opatření vztahujících se na studentky-matky a průzkum jejich spokojenosti s podpůrnými opatřeními na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Získaná data byla zpracována do podoby případových studií, které umožňují hlubší vhled do studované problematiky. Získané poznatky však nelze generalizovat na celou studovanou populaci, a proto z našeho šetření není možné vyvozovat žádné zevšeobecnující závěry. Při porovnání s jinými podobnými pracemi se ovšem setkáváme s některými tendencemi, jež lze nalézt také u našich participantek. Tato bakalářská práce tak může být přínosem pro ženy, které se rozhodují, zda založit rodinu v průběhu vysokoškolského studia, jelikož přináší pohled na možná pozitiva a úskalí několika studentek-matek, které si danou situací reálně prochází.

9 LITERÁRNÍ ZDROJE

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 1*. Olomouc: UPOL, Pedagogická fakulta, 2006, 67 s. ISBN 80-244-1192-X.

BENEŠ, Milan. *Andragogika. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

BEUTELL, Nicholas a Jeffrey GREENHAUS. Integration of home and nonhome roles: Women's conflict and coping behavior. *Journal of Applied Psychology*. 1983, vol. 68, issue 1, s. 43–48 [cit. 2023-08-21]. ISSN 1939-1854. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.68.1.43>

BÍMOVÁ, Irena. Psychologická studie motivů pozdního rodičovství. *E – psychologie* [online]. 2007, vol. 1, issue 1 [cit. 2023-4-18]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/bimova.pdf>

ČERMÁKOVÁ, Marie, Hana MAŘÍKOVÁ, Jadwiga ŠANDEROVÁ a Milan TUČEK. *Proměny současné české rodiny (Rodina – gender – stratifikace)*. Praha: SLON, 2000, 170 s. ISBN 80-858550-93-1.

DOLEŽALOVÁ, Kateřina. *Mladé ženy v roli matky a studentky* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2023-04-18]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. Vedoucí práce Veronika Šmahajová. Dostupné z: <https://theses.cz/id/5v4ocx/19607505>

FRIEDAN, Betty. Feminism takes a new turn. *New York Times Magazine* [online]. 1979, November 18, s. 10. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1979/11/18/archives/feminism-takes-a-new-turn-feminism.html>

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Argo, 2013, 1049 s. ISBN 978-80-257-0807-1.

HAASOVÁ, Ilona. Etika asistované reprodukce. *Urologie pro praxi* [online]. 2012, vol. 13, issue 6, s. 254 – 258 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.solen.cz/pdfs/uro/2012/06/05.pdf>

CHALOUPKA, Luboš, Karel KOHOUT a Oldřich PAVLÍK. *Vzdělávání dospělých. Výtah z dokumentů a publikací*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997, 111 s.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, 256 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portal, 2007, 286 s. ISBN 80-7367-269-3.

JANUŠOVÁ, Nikol. *Vzdělávání matek na rodičovské dovolené* [online]. Zlín, 2016 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/37306/janu%C5%A1ov%C3%A1_2016_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Jana Martincová.

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 4. vydání. Praha: SLON, 1999, 204 s. ISBN 80-85850-25-7.

KOLÁČKOVÁ, Veronika. *Role sociální opory v dalším formálním vzdělávání mladých žen na rodičovské dovolené* [online]. Brno, 2010 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/0cehon/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lenka Hloušková, Ph.D.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Založení dětského koutku na univerzitě aneb rodičovství a studium v přiběžích*. 1. vydání. Ostrava: VŠB – TU, 2009, 116 s. ISBN 978-80-248-1956-3.

KOUCKÁ, Pavla. *Uvolněné rodičovství: rozumně, citlivě a s menším nasazením*. Praha: Portál, 2017, 200 s. ISBN 978-80-262-1275-1.

KUBÁŇOVÁ, Marta. *Vliv studia matky na její rodičovství*. [online]. Zlín, 2012 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/19606/kub%C3%A1%20ov%C3%A1_2012_bp.pdf?sequence=1. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Eva Machů, Ph.D.

KUČEROVÁ, Tereza. *Profesní a osobní růst žen na mateřské a rodičovské dovolené*. [online]. Brno, 2022 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: file:///C:/Users/rbada/Downloads/MDP_Kucerova_Tereza_Archive.pdf . Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Martin Majcík Ph.D.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍROVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Grada, 2007, 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0.

MALHOTRA, Sunita a Sapna SACHDEVA. Social Roles and Role Conflict: An Interprofessional Study among Women. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology* [online]. 2005, Vol. 31, issue 1-2, s. 37 – 42 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://docplayer.net/58539930-Social-roles-and-role-conflict-an-interprofessional-study-among-women.html>

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vydání druhé, doplněné. Praha: SLON, 1998, 172 s. ISBN 80-901424-9-4.

MASOPUSTOVÁ, Zuzana, Petra DAŇSOVÁ, Lenka LACINOVÁ a kol. Pracovní život v kontextu mateřství: Mezi prací a rodinou. In: *Jak to mají mámy. Psychologický výzkum mateřství* [online]. Brno: MUNI PRESS, 2018, s. 88 – 108 [cit. 2023-02-11]. ISBN 978-80-210-9-169-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vydání. Praha: SPN, 1992, 223 s. ISBN 80-04-25236-2.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vydání. Praha: SLON, 2002, 219 s. ISBN 80-86429-05-9.

MURRAY, Lynne. *Psychologie malých dětí. Jak vztahy podporují vývoj dětí od narození do dvou let*. 1 vydání. Praha: TRITON, 2016, 296 s. ISBN 978-80-7553-011-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Portal, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2.

KASSAMALI, Naureen a Salma RATTANI. Factors that Affect Attachment between the Employed Mother and the Child, Infancy to Two Years. *Procedia - Social and Behavioral*

Science [online]. 2014, vol. 159, s. 6 – 15 [cit. 2023-08-23]. ISSN 1877-0428. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.319>

ROGAN, Walter J, GLADEN, Beth C. Breast-feeding and cognitive development. *Early Human Development* [online]. 1993, Vol. 31, issue 3, s. 181 – 193 [cit. 2023-26-05]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/037837829390194Y?via%3Dihub>

SENGUPTA, Khausig. Role Conflict, Role Balance and Affect: A Model of Well-being of the Working Student. *Journal of Behavioral and Applied Management* [online]. 2007, vol. 9, issue 1, s. 88 – 109 [cit. 2023-08-23]. DOI: [10.21818/001c.16780](https://doi.org/10.21818/001c.16780)

SKOPALOVÁ, Jitka. *Rodinná problematika*. Olomouc: UPOL, 2014, 56 s. ISBN 978-80-244-4037-8.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 80-7178-559-8.

VODOCHODSKÝ, Ivan. Strategie zvládnání nerovností v profesním rodinném životě pracujících rodičů malých dětí. In: ŠANDEROVÁ, Jadwiga, Olga ŠMÍDOVÁ a kolektiv. *Sociální konstrukce nerovností pod kvalitní lupou*. Praha: SLON, 2009, 269 s. ISBN 978-80-7419-015-5.

ŽENÍŠKOVÁ, Aneta. *Studentky-matky na Univerzitě Karlově z pohledu šetření univerzity z roku 2017* [online]. Praha, 2017, s. 670 - 687 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://relik.vse.cz/2020/download/pdf/354-Zeniskova-Aneta-paper.pdf> Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Katedra demografie a geodemografie.

WAYNE, Julie Holliday., Joseph G. GRZYWACZ, Dawn S. CARLSON a Michele K. KACMAR. Work–family facilitation: A theoretical explanation and model of primary antecedents and consequences. *Human Resource Management Review* [online]. 2007, vol. 17, issue 1, s. 63–76 [cit. 2023-07-20]. Dostupné informace z: <https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2007.01.002>

9.1 DALŠÍ ZDROJE:

- 1) Studijní a zkušební řád Univerzity Palackého v Olomouci (V. úplné znění). Univerzita Palackého v Olomouci, 2019, 19 s.
Dostupné z : <https://files.upol.cz/sites%2Fpub%2FPubNormy%2FA-10-2011-UZ05.pdf>
- 2) Student pregnancy and maternity: implications for higher education institutions. Equality Challenge Unit, November 2010, 36 s. Dostupné z: https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/ecu/student-pregnancy-and-maternity-implications-for-heis_1578586084.pdf
- 3) <https://www.em.muni.cz/student/9864-dite-pri-studiu-jak-to-jde-dohromady-a-jake-jsou-moznosti>
- 4) <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/v-cesku-ignorujeme-muzskou-neplodnost-na-oplodneni-chodi-i-z/r~652bbec614e511e987d00cc47ab5f122>
- 5) <https://www.muni.cz/studenti/studium-a-rodicovstvi>
- 6) <https://www.uhk.cz/cs/filozoficka-fakulta/studium/uznana-doba-rodicovstvi>
- 7) <https://ukpoint.cuni.cz/IPSC-90.html>
- 8) <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/materske-skolky-na-vysokych-skolach>
- 9) www.nzip.cz/clanek/805-prinos-kojeni